

Fauna4Life

NUMMER 1 / 2022

**'Zorgen voor'
begint bij
'houden van'**

Mensen moeten verliefd
worden op de natuur

**VEEL MENSEN
DENKEN DAT JACHT
VOOR BEHEER IS**

Maar niet jagen heeft
hetzelfde effect

**Is de jacht wel
zo natuurlijk?**

Waarom de stellingen
van jagers niet kloppen

**5
Jaar**

Fauna4Life

leven de dieren!

Interviews

In een groen knollenland <i>Bibi Dumon Tak, schrijver</i>	4
'We staan aan de goede kant van de geschiedenis' <i>Jeroen Siebelink, schrijver en journalist</i>	6
Onze omgang met wilde dieren <i>Eva Meijer, filosoof en schrijver</i>	8
'Zorgen voor' begint bij 'houden van' <i>Arjan Postma, boswachter en schrijver</i>	12
We moeten weer leren hoe je de natuur aan haar lot kan over laten <i>Jozef Keulartz, emeritus bijzonder hoogleraar Duurzaamheid en Levensbeschouwing</i>	14
'Het is belangrijk om mensen meer met de natuur vertrouwd te maken' <i>Frans Kapteijns, vrijwillig boswachter</i>	18
De wolf in Nederland <i>Leo Linnartz, ecooloog</i>	22
Karen Soeters wil mensen wakker schudden <i>Karen Soeters, dierenbeschermster, oprichter House of Animals en Animals Today</i>	24
Hoe willen we ons verhouden tot wilde dieren? <i>Martin Drenthen, universitair hoofddocent Filosofie</i>	26
De Oostvaardersplassen is een park geworden <i>Ruben Smit, ecooloog, fotograaf en filmmaker</i>	28
'Afschot is praktisch nooit nodig, de natuur reguleert zichzelf' <i>Sjaak Kuijpers, ex-jager</i>	32
'Afschot vossen heeft weinig effect' <i>Jaap Mulder, bioloog en directeur bureau Mulder-natuurlijk</i>	37

Stellingen van jagers weerlegd 39/42

COLOFON

Hoofdredactie Marianne Oudenhuisen **Redactie** Pauline de Jong en Jeroen Pouwels

Ontwerp en opmaak Linda van den Akker (AkkerOntwerp)

Druk DPNRikken print **Papier** Nautilus, 100% recycled en 100 % FSC

Het eerste nummer wordt verspreid onder donateurs van de stichting Fauna4Life en is ook te bestellen voor € 3,00 via secretaris@fauna4life.nl.

Word donateur van Fauna4Life en ontvang het magazine gratis. Donateur worden kan al vanaf € 2,50 per maand.

Columns

Winnaars en verliezers Jan Paul Schutten	11
Wie zijn die hobbyjagers eigenlijk? Annemarie van Gelder	17
Hobby? Jeroen Pouwels	20
Bekijk het eens door de ogen van een buizerd Arno-Jan Boere	21
Plezierjacht Jan Paul Schutten	31
What could possibly go wrong? Jan Paul Schutten	35
De Vos Maria Brouwer	36

Meer kansen voor de in het wild levende dieren

Voor u ligt de eerste papieren uitgave van Stichting Fauna4Life, ter ere van ons vijfjarig jubileum.

Wij besteden hierin aandacht aan de interviews die wij de afgelopen jaren hebben gepubliceerd op onze website. Hoewel het om personen gaat uit allerlei verschillende disciplines, zoals wetenschappers en schrijvers, is er wel een rode lijn in hun verhaal te ontdekken.

Zij vinden allemaal dat de natuur sterk onder druk staat en dat met name roofdieren ten onrechte de schuld krijgen van de achteruitgang van andere diersoorten. Zij stellen onder andere: 'Predatie is geen probleem, zolang het habitat op orde is' en 'Intensivering van de landbouw met te lage waterstanden, schaalvergroting, eenvormiger worden van de vegetatie heeft geleid tot 'akkers' met uitsluitend Engels raaigras, waar geen insecten, het voedsel voor weidevogelkuijken, meer voorkomen' en 'Om weidevogels als de grutto van de ondergang te behoeden moet de landbouw op de schop'. Zij vinden dat er een omslag moet worden gemaakt naar biologische landbouw.

Daarnaast zijn meerdere geïnterviewden van mening dat jagers een veel te grote rol spelen in het natuurbeleid. Eén verwoordt het als volgt: 'Ik vind het krankzinnig dat wij natuurbeheer overlaten aan jagers die daar alleen maar een eigen belang, namelijk het afschot, bij hebben. Zij zullen nooit objectief onderzoek toelaten.'

Ondanks de sterke jachtlobby en het feit dat jagers vertegenwoordigd zijn op alle niveaus van beleid en bestuur, heeft Fauna4Life door middel van juridische procedures diverse successen geboekt. Zo stelde de rechtbank in Noord-Holland ons in het gelijk inzake een ontheffing voor het vangen en doden van zwarte kraaien, trok de provincie Drenthe een ontheffing voor het doden van aalscholvers in onder druk van onze bezwaren en deed de provincie Groningen hetzelfde met een ontheffing voor het doden van vossen. In Zuid-Holland werd ons beroep tegen het afschot van vossen en konijnen gegrond verklaard en mogen geen bevers meer worden gedood. Na een uitspraak van de rechter trok de provincie Groningen de toestemming voor het doden van reeën in en de rechtbank in Zeeland verklaarde ons beroep tegen het afschot van hazen gegrond. In drie provincies mag er niet meer worden gejaagd op de haas.

Kortom, onze organisatie probeert overal in het land op basis van de uitgangspunten in de wet te voorkomen dat dieren ten onrechte worden gedood.

Wij willen u, als donateur, medestander en/of relatie, hartelijk danken voor uw steun in welk opzicht dan ook en hopen dat wij deze strijd de komende jaren onverminderd kunnen voortzetten.

'Ga, zodra je jagers bezig ziet, meteen klagen bij de provincie'

Interview
Nettie Dekker (2022)

In het schotschrift *In een groen knollenland* schreef Bibi Dumon Tak haar boosheid en frustratie over de ganzen- en hazenjagers achter haar huis van zich af.

Ze had het gevoel dat niemand naar haar klachten wilde luisteren. Het werd een zeer persoonlijk en confronterend boek.

BIBI DUMON TAK

In een groen knollenland

De jagersvereniging wilde geen antwoord geven op jouw e-mails. Hebben ze wel gereageerd op jouw boek?

'Doodse stilte vanuit de jagersvereniging! Laatst kwam ik wel een paar jagers tegen. Ze wilden blijkbaar laten merken dat ze wisten wie ik was en maakten bedreigende en seksistische opmerkingen. Tijdens mijn gesprekken met jagers ben ik nooit fysiek bedreigd. Ik ben ook nooit echt bang geweest.'

Mensen die klagen over jacht en jagers kunnen eigenlijk nergens terecht en worden niet serieus genomen blijkt uit jouw boek. Wat zegt dat over het toezicht op de jacht?

'Niemand controleert wat jagers uitspoken. Bel je de politie, dan zeggen ze: wij hebben niets illegaals gezien. De provincie doet echt helemaal niets. Het is lastig om iets tegen de jacht te beginnen, omdat deze zo verweven is met de politiek, boeren, overheden... Het is een gesloten bol-

werk. Jagers eigenen zich alles toe. Waarom mag zo'n jager zich een haas toe-eigenen? Zij vinden dat ze ervoor betalen en dat zij dus het recht hebben om hazen dood te maken.'

Hoe is het nu in stiltegebied 33?

'Helaas zijn ze pas weer begonnen met schieten, maar het is een tijdje stil geweest achter mijn huis. Dat kwam 100% zeker door mijn boek. Ik denk dat ze gewoon geen zin meer hadden in die gesprekken. Jagers heb ik dus even niet gezien, maar hazen ook niet! De hazen zijn zo goed als op...'

Achter op je boek staat dat jagers de grenzen van wat mag opzoeken. En daar ook vaak overheen gaan.

Heb jij illegale acties gezien?

'Ik heb bijvoorbeeld een filmpje van een jager die illegaal een brandgans had doodgeschoten. Dan kan er wel een ont-heffing liggen voor het schieten op grauwe ganzen, maar als je op een groep vogels in de lucht schiet, raak je gegarandeerd ook andere soorten ganzen. Ik heb erover geklaagd, maar nooit een antwoord gekregen.'

Je beschrijft de waanzin van de ganzenjacht. Wat is volgens jou een betere methode om eventuele schade te beperken?

'We moeten ze in ieder geval niet meer doodmaken. Winterganzen zijn geen probleem; zij eten wintergras. Tegen de tijd dat het gras weer gaat groeien, zijn ze alweer weg. Het gaat dus vooral om de ganzen die hier blijven. En om die enorme lappen Engels raaigras. Mensen hebben het probleem zelf gecreëerd. Wij moeten een manier vinden om met ganzen samen te leven en we moeten accepteren dat ze erbij horen in Nederland. Ik stoer me enorm aan de manier waarop mensen soms over ganzen praten. Het woordgebruik is altijd negatief! Ganzen vreten, ganzen schijten... Nou, koeien poepen heel wat meer!'

Jagers mogen regelmatig hun woordje doen in de media. Meestal zonder weerwoord en wederhoor. Hoe denk je dat dat komt?

'Ik wil geloven dat het geen onwil is, maar dat het journalisten ontbreekt aan kennis. Dat de meeste Nederlanders achter de jacht staan, zoals jagers beweren, geloof ik niet. Mensen willen graag vossen, herten en zwijntjes zien. Dan vinden ze het niet leuk als jagers deze dieren doodmaken.'

'Wij moeten een manier vinden om met ganzen samen te leven en we moeten accepteren dat ze erbij horen in Nederland'

'Het is lastig om iets tegen de jacht te beginnen, omdat deze zo verweven is met de politiek, boeren, overheden... Het is een gesloten bolwerk'

Wat kunnen wij – burgers – doen tegen de jacht(lobby)?

'Protesteren helpt. Als een heel dorp ertegen in opstand komt, houdt het op. Maar dat gebeurt helaas niet. Ga, zodra je jagers bezig ziet, meteen klagen bij de provincie. We moeten protesteren, ingezonden brieven schrijven... Zelf denk ik dat de jacht z'n langste tijd gehad heeft. De publieke opinie is echt aan het veranderen. Laat je stem horen. Ik doe dat met mijn pen. Ik ben nu eenmaal een schrijver; ik heb een platform. En ik wil dat de jacht stopt!'

Ben je er achter gekomen waarom jagers jagen?

'Sommige jagers geloven werkelijk dat ze iets goeds doen. Ik denk dat ze gebrainwasht zijn. Hoe kan het anders dat je zegt dat je van dieren houdt en ze vervolgens doodmaakt? Blijkbaar hebben ze iets in hun hoofd uitgeschakeld. Als je midden in een groep ganzen schiet, dan weet je dat je ook dieren verwondt. Dieren die daarna langdurig lijden. 'Ziek schieten' noemen ze dat. Het doet ze niks; er gaat gewoon een luikje dicht...'

[Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/bibi-dumon-tak-in-een-groen-knollenland/](https://fauna4life.nl/bibi-dumon-tak-in-een-groen-knollenland/)

IN GESPREK MET JEROEN SIEBELINK

‘We staan aan de goede kant van de geschiedenis’

Goed zijn voor dieren, dat is waar het om gaat voor schrijver en onderzoeksjournalist Jeroen Siebelink. Hij verbaast zich over onze omgang met dieren in de dierindustrie en met in het wild levende dieren. Zijn roman *Pels* is gebaseerd op waargebeurde avonturen van nertsbevrijders.

‘Ik wilde eerst een onderzoeksboek schrijven over de dierindustrie’, zegt Jeroen. ‘En ik wist al snel dat het over de oude wereld van de nertsenfokkerij moest gaan, de eerste grootschalige dierenexploitatie die in Nederland verboden werd. Dat verhaal begint voor mij bij het radicale dieractivisme van de jaren tachtig en negentig. Het is uiteindelijk een roman geworden, gebaseerd op feiten.’

Dierenbevrijders

‘Vossen en chinchilla’s uit kooitjes. Honden uit proefdiercentra. Nertsbevrijders waren ondergrondse strijders. Ze offerden hun studie op, riskeerden lange gevangenisstraffen. Omdat ze niet terugschrokken voor het illegale, deden hun verhalen me denken aan de onverschrokkenheid van verzetsstrijders in de oorlog. Nu zijn acties massaler. En emotioneler. Neem de bezetting van de varkensstal door Meat the Victims in Boxtel in 2019. Jongeren filmde het trieste lot van varkens, tranen liepen over hun wangen. Het pakte niet zo goed uit. Buiten wachtten agressieve boeren. De media waren op hun hand, de samenleving keerde zich tegen die jongens en meisjes. Ik wil dierenbevrijders geen helden noemen, maar als heldendom bestaat uit jezelf opofferen voor een weerloze andere, komt dit toch in de buurt. Er is ook van geleerd. Acties zijn sindsdien doordachter, ludieker, effectiever.’

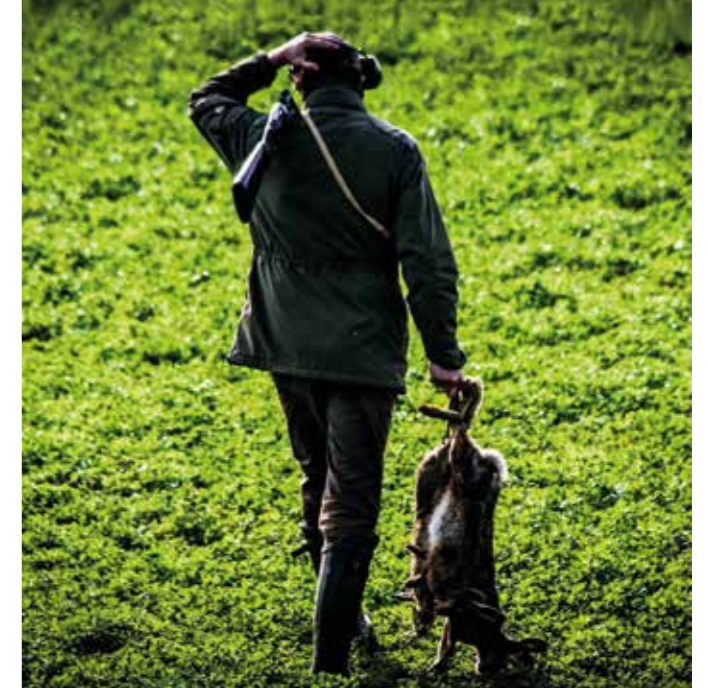
Radicale dierenactivist

‘Zie ik mezelf als een radicale dierenactivist? Ik doe wat ik kan. Ik redde het hondje van mijn buurvrouw uit het IJ, ik zet insecten buiten en help verdwaalde slakken en regenwormen het pad over. Ik rem voor egels. Zelf verbond ik mijn gevoelens voor dieren rijkelijk laat aan daadwerkelijk handelen. Dat begon toen ik mijn vrouw leerde kennen; zij was vegetariër. Ik was net 30. Maar toen ging het snel. De zuivelindustrie is dus nog erger, gemener dan de vleesindustrie! Zuivel, vis en eieren eruit dus, geen twijfel, dat doe je gewoon voor een dier.’

‘Jagers hebben de steun van provincies en jagende rechters, en wij hebben de wetenschap’

Hunt saboteurs

‘Nederlandse dierenbevrijders lieten zich destijds vooral inspireren door het Engelse Animal Liberation Front [ALF]’, legt Jeroen uit. ‘Ik zie hun acties als de brute oervorm van het dierenactivisme in Europa. De Hunt Saboteurs Association [HSA] is al vanaf begin jaren zestig actief, vooral met het verstoren van vossenjachten. Ik deed een keer mee aan de verstoring van een hazenjacht in Laren (Gld), georganiseerd door Animal Rights. Normaal nemen jagers de benen, maar deze groep zocht ons op. Ze probeerden

‘De jacht verstoren zou eigenlijk een commercieel dagtripje moeten zijn’

ons te intimideren. Tot op de snelweg bleven ze naast ons rijden. Ik ben geen bangerd, maar op zinloze confrontaties zit ik niet te wachten. Toch sta ik altijd open voor dit soort dingen. De jacht verstoren zou eigenlijk een commercieel dagtripje moeten zijn. Leuker en zinnvoller dan een safari op de Beekse Bergen. Ik zie het als mijn morele plicht om zoveel mogelijk te doen. Ik doe het vooral met mijn pen. Ik sprak met ex-jagers. Ze stopten mede omdat ze om hen heen zoveel prutsers zagen, die dieren bijvoeren en gruwelijk dierenleed veroorzaken door dieren half aan te schieten. Deze spijtoptanten moeten aan het woord komen. Zij kunnen het beeld van de ‘nuttige wildbeheerder’ laten kantelen.’

Wetenschappelijk beraad

‘Het zou goed zijn om een breed wetenschappelijk beraad op te zetten. Met experts die voor eens en altijd klaarheid scheppen over alle onzin die jagers verspreiden. Wat zijn de feiten? Wat zeggen de cijfers? Tegelijkertijd denk ik dat je het niet te veel moet coördineren. We moeten vertrouwen op het initiatief van het individu. Net als bij de nerts zal er een voorhoede zijn die bereid is om illegaal te handelen, of om in elk geval de confrontatie op te zoeken. Jagers hebben de steun van provincies en jagende rechters, en wij hebben de wetenschap. Maar wij hebben nog iets anders: de liefde voor het dier. Het is een kwestie van tijd dat de hobbyjacht verboden wordt. Net als de bontindustrie. Wij staan aan de goede kant van de geschiedenis.’

➔ Lees het hele interview op onze site:
fauna4life.nl/in-gesprek-met-jeroen-siebelink/

Eva Meijer met haar honden.

'Veel mensen denken dat jacht vooral beheer is, terwijl niet jagen over het algemeen hetzelfde effect heeft'

Interview
Nettie Dekker (2019)

Eva Meijer over onze omgang met wilde dieren

Jaarlijks terugkerende ganzenvergassingen, meer dan 1700 kerngezonde edelherten afgeschoten in de Oostvaardersplassen... Er is in ons land geen natuurgebied meer te vinden waar in het wild levende dieren niet 'beheerd' worden. Waarom vinden we het in Nederland zo moeilijk om dieren te beschermen of gewoon met ze samen

te leven, maar volkomen normaal om ze te bejagen? Hoe verklaart politiek filosoof Eva Meijer deze vijandige houding naar in het wild levende dieren? En zijn er andere manieren te bedenken om met wilde dieren samen te leven zonder voortdurend naar het geweer te grijpen?

Je schreef ooit een artikel in Trouw met de titel 'Ganzen vergassen is massamoord'. De Raad van State heeft pas een uitspraak gedaan die de massale vergassing van ganzen toelaat. Wat doet zo'n beslissing met jou?

'Het is natuurlijk verschrikkelijk, maar ik probeer me niet lam te laten slaan en het gevoel van machteloosheid juist om te zetten in actie. Actie betekent in mijn geval vooral dat ik over dieren schrijf en ze in de filosofie op de kaart zet. Ook is het belangrijk om tegenacties te steunen.'

Waarom kiezen overheden er zo vaak voor om wilde dieren te doden?

'Wij willen elk risico, hoe klein ook, uitbannen. Ganzen vormen bijvoorbeeld maar een klein risico voor de luchtvaart, toch worden ze als groot gevaar gepresenteerd. En het is natuurlijk een schijnzekerheid, want we kunnen helemaal niets garanderen. Dat we ganzen zo makkelijk doden volgt uit het idee dat we mensen meer waard vinden dan andere dieren. Daarbij is Nederland heel erg klein. Dat geeft Nederlanders de illusie dat ze de natuur kunnen beheersen. Dat we alles in toom kunnen houden en problemen in het samenleven – die we vaak overlast noemen, hoewel de ganzen dat niet met ons eens zouden zijn – kunnen uitbannen.'

Waarom moeten we in Nederland in het wild levende dieren altijd maar 'beheren'?

'Op de Veluwe is vorig jaar 90% van de populatie wilde zwijnen afgeschoten. Als je daar over nadenkt gaan je haren recht overeind staan. Maar in Nederland wordt dat geaccepteerd. Dat heeft te maken met de jagerslobby, maar ook met het feit dat bij veel zaken die over dieren gaan, economische belangen een rol spelen. Of het nu gaat om het bedrijf dat ganzen vergast of andere bedrijven die er iets aan verdienen, die economische macht gaat eigenlijk altijd boven de dierenbelangen. Het gaat ook over retoriek. Zodra je het woord 'overlast' gebruikt, denken heel veel mensen, o ja, overlast... o ja, er zijn ook veel zwijnen of ganzen. Door dat maar te herhalen: overlast-schade, overlast-schade, wordt dat de normale manier om over die dieren te praten.'

Hoe komt het dat er zo weinig ophef lijkt te zijn over de intensieve jacht in Nederland?

'Veel mensen denken dat jacht vooral beheer is, terwijl niet jagen over het algemeen hetzelfde effect heeft – met soms betere en soms slechtere jaren voor groepen dieren. Het gaat ook voorbij aan het feit dat jacht veel leed voor de dieren veroorzaakt. Omdat ze gewond raken, omdat hun sociale verbanden worden stukgemaakt. Het heeft ook te maken met de politiek: dominante partijen zoals het CDA de VVD staan sympathiek tegenover de jacht. Hier zien we weer dat onderliggende idee over dat dieren weinig waard zijn en mensenbelangen meer tellen.'

'Net als mensen zijn andere dieren ook individuen met een leven dat voor hen het belangrijkste is, en hebben ze sociale levens. Zodra je dat gaat begrijpen, ga je anders naar ze kijken'

In Nederland bemoeien we ons voortdurend met de levens van dieren die ons helemaal niet nodig hebben.

Waar komt die houding vandaan?

'Ik was laatst in Canada en daar hebben mensen een totaal andere houding ten opzichte van de natuur en de wildernis. Ze hebben meer begrip voor het feit dat wij deel uitmaken van die natuur waar wilde dieren hun eigen leven in leiden. Daar hebben ze respect voor en voor de meeste mensen is samenleven het uitgangspunt. Die discussie is genuanceerder dan in Nederland, waar provinciebestuurders onmiddellijk besluiten om maar af te schieten. Het heeft er wellicht ook mee te maken dat wij geen echte wildernis kennen, en aan ons klimaat. In Canada wordt het écht koud. Daardoor weten mensen dat ze nietig zijn, niet alles kunnen beheersen.'

Is een andere relatie met dieren mogelijk en hoe ziet die er dan uit?

'Als we meer zouden nadenken in termen van verantwoordelijkheid en zorg is dat goed voor mens én dier. Om dat goed te kunnen doen, moeten wij ons meer in dieren gaan verdiepen. Wat hebben zij nodig? Hoe zien hun sociale relaties eruit? Wat kunnen we van ze leren? Die discussie moeten we voeren op verschillende manieren, in de wetenschap, maar ook in de politiek en op een cultureel niveau.'

Wat moet er veranderen willen we andere relaties met dieren aangaan?

'Als we met een andere blik gaan kijken, dieren gaan accepteren en onze relaties met hen veranderen, gaan we ook anders naar de wereld kijken. Er is vooral een mentaliteitsverandering nodig, een cultuuromslag.'

Ken je landen waar mensen wel harmonieus samenleven met wilde dieren?

'In Leiden is er een tijdje geleden iemand gepromoveerd op onderzoek naar relaties tussen tijgers en mensen in een kleine provincie in India. Hij toonde aan dat tijgers en mensen zich echt op elkaar ingesteld hadden. Af en toe werd er een tijger gedood en af en toe werd er een mens kind gedood. Dat hoort er gewoon bij – het is erg, maar het is deel van het leven. In zo'n gemeenschap zie je een soort tolerantie naar andere dieren toe die wij in Nederland >

niet zo kennen. Dat is overigens geen harmonie, want er zijn conflicten, maar begrip dat conflicten bij het samenleven horen, en dat de mens geen alleenheerser is.'

Heeft dat gebrek aan tolerantie er ook mee te maken dat overheden zich vooral laten adviseren door jagers en niet door onderzoekers?

'Dat weet ik niet, maar in het denken over anders samenleven met dieren kunnen wetenschappers zeker een rol spelen. Ecologen, die kennis hebben over het gedrag van bepaalde diersoorten en hun sociale verhoudingen, en mensen uit de geesteswetenschappen, die nadenken over

ethische en politieke aspecten. Het is belangrijk is om je te realiseren dat er altijd in elke samenleving sprake is van een ideologie. Dus een bepaald waardesysteem dat zichzelf als neutraal presenteert, terwijl het niet neutraal is. Een waardesysteem dat gekleurd is door bepaalde ideeën over hoe dingen in elkaar zitten. Een systeem waarin je dieren zomaar kunt doodschieten is niet neutraal.'

Jij bent filosoof, zijn er andere disciplines in de wetenschap die een bijdrage kunnen leveren aan het ontwikkelen van nieuwe relaties met dieren?

'We zien in dieronderzoek dat er steeds meer aandacht is voor sociale relaties van dieren. In het publieke debat en in regelgeving over wilde dieren staan momenteel vooral soort en populatie centraal. Maar net als mensen zijn andere dieren ook individuen met een leven dat voor hen het belangrijkste is, en hebben ze sociale levens. Zodra je dat gaat begrijpen, ga je anders naar ze kijken.'

Leveren nieuwe relaties met dieren ook voordelen op voor mensen?

'De opwarming van de aarde, verlies van biodiversiteit en andere grote problemen van deze tijd vragen erom dat we ons als mens opnieuw uitvinden. Niet langer boven de andere soorten, maar als dier tussen de dieren. Hierin kunnen we van de andere dieren leren, bijvoorbeeld wanneer het gaat over duurzaam omgaan met je habitat. Hoe samenleven met dieren er precies uitziet, weten we nog niet, want dat zal ook van die dieren afhangen. Het zal heel veel zoeken zijn, en uitproberen. Anders met dieren samenleven heeft politieke verandering nodig, in de vorm van dierenrechten, maar ook kun je nu al zelf relaties met de dieren om je heen anders vorm te geven. Ze niet opeten is altijd een goed begin, je kunt huisdieren meer keuzevrijheid geven, of je inzetten voor de wilde dieren die bij jou in de buurt wonen.'

Tot slot terug naar de ganzen: hoe kunnen we in Nederland anders met ze omgaan?

'Het is ten eerste belangrijk je eigen houding ter discussie te stellen: hebben wij wel automatisch recht op het land, of moeten we leren hun aanwezigheid te accepteren en samen te leven? Ten tweede kunnen we van ganzenonderzoekers leren over ganzengedrag en zo door middel van communicatie conflicten anders benaderen. Dit zal niet direct tot harmonie leiden, maar samenleven gaat nooit direct vanzelf. Dat weten we in het geval van mensen al. Nu moeten we met dieren leren samenleven.'

➤ **Lees het hele interview op onze site:**
fauna4life.nl/eva-meijer-over-onze-omgang-met-wilde-dieren-anders-met-dieren-samenleven-heeft-politieke-verandering-nodig/

Foto: Irwan Droog

Winnaars en verliezers

Hoe oud je ook bent, je kunt nog elke dag verrast worden door de schoonheid van de natuur. Dat ontdekte ik aan het einde van de afgelopen zomer bij een prachtige ochtendwandeling. Na jaren stad was ik weer teruggekeerd naar de rust van het platteland en dat bleek een perfecte beslissing. De opkomende zon kleurde de lucht in tinten die nog nooit geschilderd zijn. De dauwdruppels glinsterden als heldere parels aan de uiteinden van alle bloemen en planten. En de dieren maakten het plaatje compleet. Van koeien tot kieviten, van schapen tot scholeksters, van ganzen tot grutto's en van hazen tot onze eigen honden. Een schitterende ochtend. Ik genoot van de ganzen die in V-formatie boven mijn hoofd vlogen met hun vertrouwde gegak. Totdat ik een knal hoorde en één van die ganzen levenloos omlaag zag storten...

Door de verrekijker zag ik een jager zijn geweer emotioneel herladen om een volgend slachtoffer te maken. De tweede gans die geraakt werd vloog nog honderd meter door, totdat ook die het opgaf. Met de rust was het allang gedaan. Alle vogels in het weiland waren in paniek opgevlogen. De schapen waren weggerend. Mijn honden waren doodsbang en ik stond stijf van de adrenaline. Iemand had het blijkbaar ook een schitterende ochtend gevonden. Een schitterende ochtend om dieren dood te schieten voor zijn eigen plezier. En dat was gelukt. Zo had deze ochtend één winnaar en tientallen verliezers.

Stijf van woede dacht ik wat ik kon doen om de desbetreffende hufter in kwestie tegen te werken zodat hij minder slachtoffers kon maken. Schelden? Banden lek steken? Op hem af gaan? Zijn adres achterhalen en zijn ruiten ingooien? Op dat moment wilde ik het allemaal doen. Liefst nog tegelijk. Toen de adrenaline wat gedaald was, won het verstand het weer van de woede. Maar het idee om iets te doen tegen die bespottelijke traditie van de jacht bleef. Ook omdat het niet de eerste keer was dat ik het voor mijn ogen zag gebeuren. Zo kwam ik bij Fauna4Life en Animal Rights uit. Tegen de machtige lobby van de jagers kunnen ze nu nog niet veel. Elk weekend word ik geconfronteerd met die realiteit, vaak zelfs vanuit mijn eigen slaapkamerraam. Maar het is een begin en wie weet wat ze uiteindelijk voor elkaar krijgen.

Nergens kun je aan een rups zien dat hij een vlinder wordt. En het kleinste berkenzaadje kan uiteindelijk zelfs een heel bos opleveren. Het tij gaat de goede kant op. De tijden veranderen en de normen veranderen mee. Steeds meer mensen stappen over naar vegetarisch of veganistisch voedsel. Oude dieronvriendelijke tradities en kwelspelen zijn inmiddels ondenkbaar, terwijl ze eeuwenlang volkomen normaal waren. Ik weet zeker dat dit ooit ook voor de jacht gaat gelden. Ooit. En met Fauna4Life wil ik helpen om dat proces iets te bespoedigen. Zodat we eindelijk heel veel winnaars gaan krijgen en misschien niet eens verliezers. Want als die jagers gaan zien hoe fijn het is in de natuur zonder dieren dood te schieten, dan weten ze dat ze niets hoeven te missen.

'Predatie is geen probleem, zolang het habitat op orde is'

Interview
Jeroen Pouwels (2020)

ARJAN POSTMA

'Zorgen voor' begint bij 'houden van'

Een mooie zondagochtend begin mei leende zich uitstekend voor een wandeling met Arjan Postma door de Eilandspolder. Als je een toerist een typisch Noord-Hollands landschap wilt laten zien, kan je hem of haar het beste meenemen naar dit veenweidegebied. Het is een door mensen gemaakt landschap bij het dorpje Graft dat bestaat uit slootjes, rietkragen, een wilgenbosje en omliggende laaggelegen droogmakerijen.

Arjan Postma is een boswachter zoals je hem verwacht: cowboyhoed, laarzen en verrekijker. Al snel gaat het over mozaïekmaaien, een vorm van maaien die geen oplossing biedt voor de weidevogels. De eieren komen wel uit, maar

de jongen kunnen niet overleven. Door het maaien verdwijnt de dekking biedende plantengroei en is er onvoldoende voedsel. In de Eilandspolder richten ze zich daarom vooral op de ontwikkeling van de pullen, ook met het maai-beleid, en dat heeft direct resultaat opgeleverd.

Predatie

Predatie is geen probleem, zolang het habitat op orde is, aldus Arjan. Als de vegetatie heel eenzijdig is, valt er verder niks te halen. De vos en de marter krijgen al snel onterecht de schuld. Speciaal ingerichte weidevogelgebieden zijn, als gevolg van de intensieve landbouw elders, het laatste bolwerk van de weidevogels. Arjan bevestigt wat professor

Piersma van de Rijksuniversiteit Groningen al heeft aangetoond: de grutto sterft waarschijnlijk uit als gevolg van het huidige (landbouw)beleid.

Vossenpredatie treedt vooral op in slechte muizenjaren. De dieren maken gebruik van de geboden mogelijkheden. Arjan vindt zich op over de ingrijpende maatregelen die vervolgens worden genomen. De belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van weidevogels is de verandering van het landschap door de mens. Predatorbestrijding lost dat niet op. Hij vindt de nieuwe plannen in Friesland en Zuid-Holland heel slecht. Ze willen daar actief de predatie beperken door ontheffingen te verlenen voor onder andere roofvogels, reigers, meeuwen en marterachtigen. Arjan verwijst naar de Eilandspolder en zet uiteen dat in een gebied waar het habitat op orde is, predatie en weidevogelstand in balans zijn. Uit de plannen van de provincies Friesland en Zuid-Holland blijkt dat de jachtlobby heel sterk is. Hij betreurt dat en wijst erop dat jacht in de meeste gevallen alleen maar meer schade aanricht. Door mensen goed voor te lichten, wil hij laten zien dat jacht geen oplossing is en ook nooit zal zijn.

Geen natuur in Nederland?

Veel mensen zeggen dat er geen natuur is in Nederland. De meeste weilanden in Nederland zijn in feite groene graswoestijnen. Met verontwaardiging in zijn stem geeft Arjan aan dat de meest bloemrijke gebieden in Nederland de wegbermen zijn.

Veel boeren leggen langs hun percelen gesubsidieerde bloemstroken aan. Dat halfslachtige systeem werkt niet. Arjan stelt voor om de grootschalige landbouwgebieden tot industriële akkers te verklaren. Op plekken met de mogelijkheid tot natuurontwikkeling, zouden boeren 100% natuurlijk moeten werken. De natuur is dan de opbrengst. De boeren moeten daarvoor worden betaald. Laat boeren bovendien hoogwaardige producten voor lokale markten produceren waar goed voor wordt betaald. In dat geval is grootschaligheid onnodig en kan zo'n boer met 50 koeien een bedrijf runnen. Kortom, de agrarische sector moet veel minder intensief worden.

'Eerder verdwenen soorten, waarvan de populatie inmiddels succesvol is hersteld, worden vervolgens als 'plaag' beschouwd, zoals ganzen, dassen en bevers'

Adviseur van de minister

Volgens Arjan kost de huidige landbouwmethode de maatschappij veel meer dan dat het oplevert. Hij somt de problemen op: ontwateren veenweidegebieden, bestrijdingsmiddelen in het grondwater, overbemesting, te veel

vee en zoönosen. Hij ziet wel dat veel boeren hart hebben voor het landschap, maar dat er in de zucht naar efficiëntie heel veel natuur verdwijnt. Hierdoor nemen soorten in aantal af en krijgen andere soorten (predatoren) daarvan de schuld. Hij wijst ook op het fenomeen dat eerder verdwenen soorten, waarvan de populatie inmiddels succesvol is hersteld, opeens als 'plaag' worden beschouwd, zoals ganzen, dassen en bevers.

De wolf

De schade die de wolf veroorzaakt, is peanuts in vergelijking met het aantal schapen dat jaarlijks door honden wordt doodgebeten. Voor een wolf is een schaap geen voorkeursprooi. Een schaap is alleen interessant voor een zwervende wolf. Effectieve afrasteringsmaatregelen weren wolven. Een roedel wolven zal zich voornamelijk richten op de natuurlijke prooidieren: herten en zwijnen. Veel mensen zijn bang voor wolven, omdat ze de juiste kennis missen. Wolven zijn schuw en zullen mensen zoveel mogelijk mijden.

'Zorgen voor' begint bij 'houden van'

Het motto van Arjan is: 'Zorgen voor' begint bij 'houden van'. Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat mensen eerst verliefd worden op de natuur. En als ze er dan verliefd op zijn, zijn ze rijp voor de volgende stap. Ze komen dan mensen of organisaties tegen, zoals Fauna4Life, die hen ervan overtuigen dat het belangrijk is de natuur te beschermen en ze zullen bereid zijn zich hier sterk voor te maken.

[Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/interview-arjan-postma-zorgen-voor-begint-bij-houden-van/](https://fauna4life.nl/interview-arjan-postma-zorgen-voor-begint-bij-houden-van/)

'Het wild heeft altijd te maken met periodieke voedseltekorten en is daarop ingesteld'

JOZEF KEULARTZ

We moeten weer leren hoe je de natuur aan haar lot kan overlaten

Prof. dr. Jozef Keulartz is als emeritus bijzonder hoogleraar Duurzaamheid en Levensbeschouwing verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Ook was hij als universitair hoofddocent verbonden aan de leerstoelgroep Toegepaste Filosofie van Wageningen Universiteit & Research Centrum (WUR). Hij publiceerde veel over sociale en politieke filosofie, maar sinds de jaren '90 van de vorige eeuw houdt hij zich ook bezig met dierethiek, milieufilosofie en natuurbeleid.

In uw boek 'Dieren in ons midden' refereert u aan de invloed van de sociale media. Hoe werkt dit nadelig ten opzichte van onze omgang met dieren in het wild?

'Door de algoritmes kom je eigenlijk alleen maar tegen wat je zelf denkt en wat je graag wilt horen. De Oostvaardersplassen zijn hier een goed voorbeeld van. Het begon daar met een explosie op sociale media, die in eerste

instantie geïnitieerd was door de 'paardenmeisjes'. Via de sociale media zijn snel veel mensen te bereiken, die verder niet de moeite lijken te nemen om zich te informeren over het hoe en waarom.'

U stelt dat in een gebied zonder afschot het gemiddeld aantal jongen lager is dan in een gebied met afschot. Hoe zit dat?

'Dat is een bekend verschijnsel. Het wild heeft altijd te maken met periodieke voedseltekorten en is daarop ingesteld. Zo is er een vermindering van de vruchtbaarheid van vrouwtjes als gevolg van vermagering. In de Oostvaardersplassen kregen dit soort natuurlijke processen tot voor kort alle ruimte. Het gevolg van bejaging in de rest van Nederland is dat de reproductiesnelheid omhooggaat.

Herten op de Veluwe, waar veel afschot is, produceren jaarlijks gemiddeld 1 tot 1,5 kalfje per hinde, tegen 0,6 in een gebied zonder afschot. In de Oostvaardersplassen was de vermagering van de dieren goed zichtbaar en dat stuitte mensen tegen de borst, terwijl de wantoestanden in maneges, megastallen en gedurende de jacht zich aan het publieke oog onttrekken.'

Kunnen we hier een kenmerk van de humanisering van de natuur in ontdekken?

'Zeker. Een van de nadelen van humanisering is dat mensen wilde dieren gaan bekijken op basis van dezelfde normen en waarden die ze voor hun eigen huisdier hanteren. Het gevolg daarvan is dat onder druk van protestgroepen de natuurlijke processen opzij worden gezet en er afschot plaatsvindt.'

Is het geen vreemd idee dat men bepaalde soorten afschiet ten gunste van andere soorten?

'Een groot deel van de Oostvaardersplassen is een graasgebied. Als dat zou dichtgroeien met bomen, omdat er veel minder grote grazers zijn als gevolg van het afschot, zouden bijvoorbeeld de grauwe ganzen verdwijnen. Die ganzen houden het moerasgebied, het andere deel van dit Natura 2000-gebied, open. Het verdwijnen of verminderen van het aantal grote grazers kan dus betekenen dat het moerasgebied op den duur verdwijnt, inclusief de 31 daar aanwezige, beschermde vogelsoorten.'

Toch hoor of lees je vaak dat de mens verantwoordelijk is voor het beheer wanneer er een hek omheen staat. Wat is uw idee daarover?

'Er is onderzoek gedaan naar een viertal eilanden, met eenzelfde oppervlakte als de Oostvaardersplassen, waar al eeuwen kuddes wilde hoefdieren rondrennen. Daaruit blijkt dat de sterftepercentages daar hetzelfde zijn als in de Oostvaardersplassen. Een hek belemmert dus geenszins allerlei processen. Overigens is er altijd

wel een soort 'hek' in de vorm van bijvoorbeeld een zee, bergketen, rivier.'

Is het ontbreken van een toppredator dan geen probleem?

'In onze contreien zijn het de beschikbaarheid van voedsel, ziektes en onderlinge concurrentie die de populatie reguleren. Veel meer dan een roofdier zou doen. Ook roofdieren reguleren zelf hun aantallen met name door onderlinge concurrentie.'

Op de Veluwe schieten ze jaarlijks duizenden wilde zwijnen af. Dat is dus onnodig.

'Als het een goed mastjaar is, explodeert het aantal wilde zwijnen. Na dat jaar volgen vaak vier à vijf heel slechte mastjaren, waardoor de populaties weer sterk afnemen. De natuur houdt zichzelf op die manier in balans. Je hebt helemaal geen jagers nodig. Bovendien schieten jagers sociale structuren kapot en verstoren ze de natuurlijke populatiedynamiek, waardoor het mechanisme ontregeld wordt en de natuurlijke processen om zeep worden geholpen.'

Hoe komt het dat het lastig is om in dergelijke gebieden onderzoek te doen naar dit soort processen en het effect van de jacht?

'De Faunabeheereenheden, die voornamelijk uit jagers bestaan, bepalen

'Roofdieren reguleren zelf hun aantallen met name door onderlinge concurrentie'

het afschotpercentage. Ik vind het krankzinnig dat wij natuurbeheer overlaten aan jagers, die daar alleen maar een eigen belang, namelijk het afschot, bij hebben. Zij zullen nooit objectief onderzoek toelaten.

Er zijn andere vormen van jacht dan het schieten op aantallen mogelijk om eventuele gewasschade en wildaanrijdingen te voorkomen. Je gaat dan alleen jagen in de akkerranden en wegbermen op onverwachte tijden. Dieren ervaren de randzones op den duur als gevaarlijk. Daardoor schiet je uiteindelijk weinig dieren en voorkom je toch gewasschade en aanrijdingen. Onderzoek in Amerika toonde aan dat dit zeer effectief is.'

Door veel organisaties wordt nog steeds gepleit voor aaneenschakeling van natuurgebieden en grote kerngebieden. Waarom wordt daar geen constructief beleid op gezet?

'Twee derde van ons grondgebied heeft een agrarische bestemming, en twee derde daarvan wordt gebruikt voor de veeteelt, waarvan het meeste is bedoeld voor de export. Als we dat naar een niveau zouden terugbrengen waarin Nederland zelfvoorzienend wordt, dan komt er ruimte vrij voor natuur.'

Er zijn allerlei alternatieven voor de gangbare landbouw in ontwikkeling, zoals voedselbossen. Die zouden een prachtige buffer kunnen vormen rondom natuurgebieden. In de stedelijke gebieden zouden we moeten gaan werken met voedselplots. De verticale landbouw is milieuvriendelijker dan de conventionele landbouw vanwege het geringe ruimtebeslag, veel minder gebruik van water en meststoffen en geen chemische bestrijdingsmiddelen.' >

Wie zijn die hobbyjagers eigenlijk?

Zogenaamde 'plezierjagers' hangen liever niet aan de grote klok dat ze weerloze wilde dieren overhoop schieten. Maar als u tegen de plezierjacht bent, kunt u wel degelijk iets doen.

Via via ken ik een vrouw met wie ik het goed kon vinden. Mijn echtgenoot kende haar man via andere kanalen. De basis voor een vriendschap leek gelegd: ik nodigde hen uit om te komen eten. Vertelde wel dat ik iets vegetarisch zou bereiden, omdat wij geen dieren eten. Dat was geen probleem, zei de vrouw.

Na enig zoeken vonden we een geschikte datum. Maar toen ze vertelde dat ze mogelijk iets verlaat zouden zijn omdat haar man die dag ging (hobby-)jagen, heb ik de uitnodiging ingetrokken. Aan mijn tafel geen moordenaars! De vrouw verontschuldigde zich, ze vond het ook niet leuk dat hij dat deed, maar ja...

Als mijn echtgenoot zo'n 'hobby' koos, zou ik hem het huis uitjagen en hem nooit meer binnenlaten. Het zette mij wel aan het denken. Jagers zijn meestal onzichtbaar handelende, in groen gehulde types, die in groepjes opereren en áls je ze al ziet, zijn hun onder petten verborgen gezichten nauwelijks herkenbaar. Maar het zijn dus vaak mensen die we kennen. Zelf ken ik er ook een. Een aardig mens, dat echt denkt dat ze iets bijdraagt aan natuurbehoud.

Tegenwoordig jagen ook veel stadse jongedames, omdat het dankzij foute artikelen zoals in de Linda een glamourachtig tintje heeft gekregen. Met modetips om ook nog aantrekkelijk ogend 'in de natuur bezig te zijn'.

Een klein onderzoekje lijkt aan te tonen dat 'plezierjagers' vaak artsen zijn, of werkzaam in de medische wereld. Ze hebben stressvolle en verantwoordelijke banen en, niet onbelangrijk, een behoorlijk salaris, want jagen is duur! Hun vrije dagen gebruiken ze graag om ontspannend bezig te zijn in de buitenlucht. Bij het doden van reeën, konijnen, hazen, zwijnen en fazanten – en het allerliefst vossen, want dat is het mooiste – glijdt de spanning van hen af en – goed voor hun geweten – ze 'leveren hun bijdrage aan het op peil houden van de wildstand'.

Wonderlijk toch dat mensen die op relatief hoog niveau een studie hebben afgerond, niet openstaan voor wetenschappelijke bewijzen dat het categorisch doden van wilde dieren uitsluitend toename van aantallen dieren veroorzaakt. Dood een vos en er komt onmiddellijk een nieuwe voor in de plaats.

Dood wilde ganzen en de achterblijvers leggen nesten met veel meer eieren. De enige echte oplossing voor 'overlast' door wilde dieren is ze wereldwijd uit te roeien, maar dat willen jagers ook weer niet. Hun jachtlust wordt dus voornamelijk gedreven door de behoefte ook volgend jaar weer wat te schieten te hebben... Dat verklaart ook bijvoorbeeld dat jagers vaak voedsel voor hun prooien neerleggen als weersomstandigheden ongunstig zijn. Of dat ze meehelpen voorkomen dat dieren aangereden worden, of zelfs helpen reekalfjes te redden uit velden waar nietsontziende hakselmachines oogst binnen gaan halen... Er moet wel iets te bejagen blijven!

De tandarts die uw gebit verzorgt, blijkt op zijn vrije dag op weerloze dieren te schieten. Wat vindt u daarvan?

Ik zou de namen en gezichten van deze zogenaamde weldoeners willen kennen. Ik zou willen dat ze zich openlijk presenteren, als ze vinden dat ze zoveel 'goeds' doen, dat ze zomaar, uit de goedheid van hun hart, weerloze dieren doodschieten. Angst, paniek en pijn veroorzaken door hun goed getrainde en kostbare jachthonden achter kansloze dieren aan te sturen die ze met een kogelregen 'omleggen'. Zelfs gunnen ze ze soms nog een laatste kogel om ze 'uit hun lijden te verlossen'.

Het schijnt dat iets van 90 procent van de Nederlanders tegen de hobbyjacht is. Moeten die allemaal machteloos toezien hoe een relatief klein groepje malloten dieren doodknalt die – in feite – van niemand en dus ook van ons allemaal zijn?

Volgens mij kunnen we wel iets doen. Vraag je specialist, je huisarts, je tandarts, je fysiotherapeut, je bakker, je slager(!), je groenteman, je belastingadviseur, je kapper, je cosmetisch chirurg ... of hij of zij jaagt. Is dat zo? Zoek dan onmiddellijk een andere dienstverlener. Ik voor mij hoef geen advies of behandelingen van iemand die bloed aan zijn of haar handen heeft!

Mag de mens ingrijpen in natuurlijke processen om te streven naar een bepaald natuurdoeltype?

'Ik denk dat voor de instandhouding van bepaalde landschappen menselijk ingrijpen onontbeerlijk is. Als we niet regelmatig zouden maaien en plaggen, bomen zouden kappen of struwelen zouden weghalen, dan zou uiteindelijk alles dichtgroeien. Je kunt een gebied ook open houden door middel van natuurlijke begrazing.'

Volgens recent onderzoek van professor Piersma zal de grutto, onze nationale vogel, gaan verdwijnen. Is het verdwijnen van soorten iets wat we moeten gaan accepteren?

'Ook om weidevogels als de grutto van de ondergang te behoeden moet de landbouw op de schop. Hun

aantal is sterk teruggelopen sinds de gevarieerde, bloemrijke graslanden, waarvan de weidevogels afhankelijk zijn voor voedsel, dekking en nestgelegenheid, hebben plaatsgemaakt voor monoculturen van gedraineerde Engelse raaigraslanden, waaruit alle leven is verdwenen.'

Eckhart Kuijken, emeritus hoogleraar van de universiteit van Gent, zei ooit dat natuurbeheer een algemeen belang dient en dat jagers alleen een eigen belang dienen. Maken jagers misbruik van de term (natuur)beheer?

'Jagers hebben het al snel over biologisch en duurzaam oogsten uit de natuur. De regelgeving rondom jacht is complex en ondoorzichtig. Er is nog steeds geen objectieve, controlerende factor binnen deze wereld.'

Is onze omgang met de natuur en het wild in Nederland te verklaren vanuit de sociale filosofie?

'We moeten zo min mogelijk ingrijpen en terughoudend zijn, waardoor natuurlijke processen een kans kunnen krijgen. In de loop van de geschiedenis hebben we onze controle op de natuur meer en meer versterkt, maar nu moeten we weer leren die controle stapje voor stapje af te bouwen.'

➔ Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/we-moeten-weer-leren-hoe-je-de-natuur-aan-zijn-lot-kan-overlaten/

'De weidevogels zijn sterk in aantal teruggelopen sinds de gevarieerde, bloemrijke graslanden, hebben plaatsgemaakt voor monoculturen van gedraineerde Engelse raaigraslanden, waaruit alle leven is verdwenen'

Interview

Marianne Oudenhuisen (2018)

IN GESPREK MET BOSWACHTER FRANS KAPTEIJNS

De populairste boswachter van Noord-Brabant en van de sociale media met 3.000 volgers op Facebook en ruim 12.000 op Twitter.

Hij is een bevlogen boswachter die 26 jaar in dienst was bij Natuurmonumenten en nu vrijwillig boswachter bij die organisatie. Ondanks zijn gewijzigde takenpakket is hij nog bijna elke dag als boswachter in de natuur te vinden.

'Het is belangrijk om mensen meer met de natuur vertrouwd te maken'

Kampina

Het meest geliefde gebied van Frans is de Kampina. Een natuurgebied met bos, heide en beekdalen in de provincie Noord-Brabant, gelegen tussen Boxtel en Oisterwijk en onderdeel van 'Het Groene Woud'. Voor wie vogels wil kijken is de Kampina een heel geschikt gebied. De ijsvogel, de blauwe flits, heeft zijn bijzondere belangstelling. Het is een van de meest kleurrijke vogels van Nederland.

Sociale Media

Frans vindt het belangrijk mensen meer met de natuur vertrouwd te maken. Daar zet hij zich graag voor in en hij verspreidt via de sociale media allerlei weetjes en nieuwtjes. Maar ook door te gidsen, door lezingen te geven en artikelen te schrijven voor 'BN de Stem' en 'Brabant Vertelt'. Daarnaast geeft hij met plezier interviews om zijn kennis te kunnen delen.

Natuurbeheer zónder hobbyjacht

Frans is altijd al tegen de hobbyjacht geweest. Hij heeft niets met wapens en vindt dat die niet thuishoren in de natuur. Natuurmonumenten zet beheermaatregelen in als andere preventieve maatregelen niet werken, volgens het principe: 'geen jacht, tenzij'. Het is soms moeilijk voor een natuurorganisatie als Natuurmonumenten om dit principe te hanteren, omdat goed nabuurschap altijd een rol speelt. Dat betekent dat burens verwachten dat er maatregelen worden genomen om schade te voorkomen. Soms worden natuurgebieden gekocht waar de jacht is verpacht. Het jachtpachtcontract kan alleen worden opgezegd als de pachter daaraan meewerkt. Zo niet, dan zal de jacht moeten worden geaccepteerd tot de afloop van het pachtcontract. Frans zou graag zien dat jagers niet meer zelfstandig bepalen waar en wanneer ze gaan jagen, maar dat ze als uitvoerder worden aangestuurd en gecontroleerd door natuurbeschermingsorganisaties.

Wilde zwijnen

Op dit moment wordt de nulloptie voor wilde zwijnen in Brabant gehanteerd. Dat wil zeggen dat wilde zwijnen in feite niet gewenst zijn en overal geschoten mogen worden. Frans wil graag dat dit beleid wordt losgelaten. Zwijnen komen de grens over, vooral vanuit Duitsland, en soms worden ze bewust illegaal uitgezet. De nulloptie is simpelweg onhaalbaar.

Drukjacht

Brabant wil in het zuidoosten van de provincie experimenteren met een-op-een-drukjacht (zie kader) op wilde zwijnen. De provincie was in eerste instantie tegen deze vorm van jagen, maar heeft op verzoek van onder andere landbouworganisatie ZLTO ingestemd, omdat de huidige jachtmethoden niet effectief genoeg zijn.

Frans begrijpt het probleem, maar vindt dat eerst het nulloptie-beleid moet worden losgelaten. Vervolgens kan worden gekeken wat de toelaatbare schade van wilde zwijnen is bij boeren, particulieren en de natuur. Als er sprake is van overmatige schade, moeten er betere preventieve maatregelen worden getroffen. Als daarna blijkt dat de schade toch nog onaanvaardbaar groot is, zal moeten worden gekeken welke meer ingrijpende maatregelen er dan alsnog nodig zijn.

Drukjacht is een vorm van drijfjacht, een bij wet verboden jachtmethode waarbij dieren richting jagers worden opgedreven. Volgens zwijnenskundige Geert Groot Bruinderink is het enige verschil met de drijfjacht dat de dieren minder hard worden opgedreven; hij noemt het een 'schimmig onderscheid'. Het is

'Als er sprake is van overmatige schade, moeten er betere preventieve maatregelen worden getroffen'

Terrordieren

In de media duikt regelmatig het woord 'terror' op voor dieren die overlast geven. Net als vele anderen, vindt Frans deze term misplaatst en onzinnig. Voorbeeld: 'Terrorbuizerd'. Als deze vogels broeden, zijn ze niet agressief, maar verdedigen hun nest. Het is belangrijk om goede voorlichting te geven aan het publiek. De mens zal rekening moeten houden met het broedseizoen en de dieren in een gebied.

Wat zou Frans de mensen nog willen meegeven?

Hij zou heel graag willen dat mensen de natuur meer gaan omarmen. Men zou ook de kinderen moeten leren meer met natuur om te gaan en te beleven. Verder zou het mooi zijn als ze de natuur meer gaan begrijpen, dat ze vragen durven en willen stellen over de natuur en z'n processen. Hij zou ook willen dat mensen hun tuin natuurvriendelijker gaan inrichten met minder stenen en meer hagen. Frans hoopt vooral dat ze willen en durven geloven in de natuur. Dan komen mensen en natuur veel dichterbij elkaar.

➤ Lees het hele interview op onze site:
fauna4life.nl/in-gesprek-met-boswachter-frans-kapteijns/

al moeilijk om een stilstaand zwijn direct dodelijk te treffen. Wanneer deze dieren in beweging zijn, wordt het alleen maar moeilijker en is de kans dat het dier gewond raakt en vervolgens uit het zicht verdwijnt nog groter. Buiten het bereik van jagers gaan aangeschoten zwijnen een lange lijdensweg tegemoet.

Hobby?

Laatst kreeg ik het vriendenboekje van een nichtje onder mijn neus geschoven. Vol overgave stortte ik mij op het invullen van de verschillende categorieën. Bij een van de categorieën kon je invullen wat je hobby's waren. Volgens de Van Dale is een hobby een ontspannende bezigheid voor in de vrije tijd. Uitgaande van die definitie kan ik concluderen dat ik hobby's heb. Ik ver-slind graag boeken. Nu klinkt verslinden als iets gruwelijks, maar dat is het in dit geval natuurlijk niet. Mijn zwager heeft het sleutelen aan auto's als hobby. Hij heeft het dan bijvoorbeeld over het verwijderen van het kloppende hart. Eigenlijk zegt hij dan dat hij de motor uit de auto haalt, zodat de motor bijvoorbeeld gereviseerd kan worden. Hier lijkt een zwakke vergelijking met de jacht gaande. Jagen is gruwelijk, jachthonden verslinden nog wel eens een gans (of konijn) en het kloppende hart (als metafoor voor de motor) is een orgaan.

Even terug naar het vriendenboekje. Na het invullen kreeg ik niet veel later een interview met het feministische symbool van de jacht onder mijn neus geschoven. In dat interview, dat ogenschijnlijk over haar meest prominente hobby (het jagen) gaat, zegt ze letterlijk dat ze besloot te gaan jagen, nadat ze de ingewanden van een muskusrat eruit had gehaald. Stiekem moest ik even denken aan het kloppende hart van de auto. Zij voelde de verbondenheid, nadat ze de poepjes nog in de darmen voelde! Maar het werd nog extremer. Dode dieren zijn mooi en als we meer gevoel zouden krijgen voor het doden van dieren, dan hebben we minder moeite met het laten staan van het vlees. Dat is werkelijk een zeer belachelijke bewering. Deze jachtfeministe roept feitelijk iedereen op om te gaan jagen. Ook schuilt er in ieder van ons een jager. Met dat laatste ben ik het dan wel een beetje eens. Ik weet zeker dat er in

ieder weldenkend mens een jager schuilt, maar wel een jager die jaagt op de totstandkoming van een algeheel verbod van het jagen op dieren voor de hobby en voor het plezier. De meeste lezers van dit interview gaan vooral walgen bij het idee dat iemand is gaan jagen vanwege de aanblik van ingewanden van een aan gort geschoten, 'prachtig', dood dier.

Vervolgens krijgen dierenbeschermingsorganisaties er ook nog eens onterecht van langs. Bij deze organisaties ontbreekt volgens haar de wil om de kwaliteiten van de jager als beheerder van natuur en dieren te erkennen. Deze organisaties hebben er een dagtaak aan om deze 'kwaliteiten' te analyseren, zodat er wetenschappelijk en feitelijk aangetoond kan worden dat natuurbeheer door jagers ridicul is. Misschien zou deze jachtfeministe eens een tijdje mee moeten lopen met dierenbeschermingsorganisaties, dan weet ze echt wat deze instellingen allemaal doen. Misschien realiseert ze zich dan ook wat jagen werkelijk inhoudt. Maar ik vrees dat dit in haar geval een utopische gedachte is. Jammer. Iedere jager die inziet dat hij/zij in een paradoxale wereld zit (want: ik hou van de natuur en schiet graag dieren in diezelfde natuur dood?!), zou er weer één minder zijn.

Vanwege dit soort interviews met fervente jagers worden organisaties als Fauna4Life alleen maar meer gesterkt om de Nederlandse bevolking voor te lichten over de onzinnigheid, de door jagers gebruikte non-argumenten en dus een terecht verbod van de plezierjacht. Ik zet me in voor zo'n verbod. Doet u mee! Snel nog even onder de categorie hobby's invullen: strijden voor een plezierjachtvrij Nederland!

Foto: Arno-Jan Boere

Bekijk het eens door de ogen van een buizerd

Het is weer de tijd van het jaar dat er in de media stukjes verschijnen over aanvallen van 'agressieve' roofvogels. Een voorbeeld hiervan verscheen 14 juni op de site van Omroep Flevoland: 'Agressieve buizerd in Pampushout'. Hierin meldt men dat maar liefst twee (2!) hardlopers zijn 'aangevallen' door, waarschijnlijk, een buizerd. Allemaal heel vervelend natuurlijk, maar laten wij eens kijken waarom deze roofvogel tot de 'aanval' overging.

Zoals het stukje vermeldt, vond het plaats in het Almeerse Pampushout, een bosgebied aan de westkant van deze stad, waar meerdere buizerds en andere roofvogels hun 'huis' hebben, dat doorsneden wordt door meerdere wandel- en fietspaden ten behoeve van de recreërende mens. Normaal gesproken ontwijkt een roofvogel deze mens en gedooft hij hem in zijn territorium maar in deze periode is hij extra alert op alles wat een eventueel gevaar kan opleveren voor het kroost. Het is immers broedseizoen.

Alvorens tot een 'aanval' over te gaan, zal de roofvogel over het algemeen eerst meerdere waarschuwende kreten slaken om zijn ongenoegen kenbaar te maken, om vervolgens er een schepje bovenop te doen middels een paar schijnaanvallen. Mocht dit voor de vogel nog

niet het gewenste resultaat opleveren zal hij, onder het mom van wie niet horen wil moet maar voelen, overgaan tot gerichte aanvallen op de persoon zelf met wat lichte verwondingen, vaak aan het hoofd, tot gevolg. De mens slaat op de vlucht en de vogel heeft aan zijn ouderlijke plicht voldaan.

Dat de (vaak hardlopende) mens het 'slachtoffer' wordt van zo'n aanval verbaast mij niets. Hun kennis van de natuur is over het algemeen volstrekt onvoldoende en vaak draagt de hardloper oordopjes om naar zijn/haar favoriete loopmuziek te luisteren en kan men de initiële waarschuwingen van de vogel niet eens horen. De vogel voelt zich vervolgens genoodzaakt tot drastischer maatregelen over te gaan, alles om zijn 'gezin' te beschermen.

En zeg nu zelf: wat zou u doen wanneer u op een mooie dag hordes hardlopers, ondanks uw waarschuwingen dit niet te doen, uw huis via de voordeur ziet betreden en via de achterdeur weer ziet verlaten, terwijl uw kinderen zich in huiskamer of tuin vermaken?

Bekijk het eens door de ogen van een buizerd en hou wat vaker rekening met hun instinct. U bent per slot van rekening te gast in hun leefgebied.

LEO LINNARTZ

De wolf in Nederland

Leo Linnartz is betrokken bij *Wolven in Nederland*. Dit samenwerkingsverband informeert over de wolf, zijn terugkeer in Nederland en hoe we weer moeten leren samenleven met dit dier. Hij houdt regelmatig lezingen in het land over de wolf als predator, zijn habitat en de feiten en fabels rondom het dier.

HTS natuurkunde

Leo Linnartz is opgeleid als natuurkundige, waarbij je vooral met dode natuur te maken hebt. Toch bleek hij meer gefascineerd te zijn door de levende natuur. Met een collega van FREE Nature, is Leo zich gaan verdiepen in het onderwerp wolf. Hij is daarvoor naar het oosten van Duitsland gegaan om kennis en ervaring op te doen over de wolf. Het landschap daar bleek veel overeenkomsten te vertonen met het Nederlandse landschap. Grote steden, kleine dorpjes, landbouw en de bossen bestonden voornamelijk uit naalddakkers. Dit bleek een prima habitat voor de wolf te zijn. Naar aanleiding van het bezoek aan Duitsland is Wolven in Nederland opgericht.

Wolvengedrag

Wolven huilen om elkaar op te zoeken. Eind augustus zijn de jongen redelijk zelfstandig en niet meer aan hun hol gebonden. De ouders gaan op jacht en willen de buit delen met de jongen. Door te huilen roepen ze hun jongen, waarna ze gezamenlijk kunnen eten. Wolven in Nederland vindt het belangrijk dat mensen goed voorgelicht worden. Er moeten wat Leo betreft meer wolvenexcursies komen, waarin je niet op zoek gaat naar wolven, maar wel naar sporen. Keutels, pootafdrukken en misschien wat prooiresten. Gelukkig zijn die eerste twee volop te vinden op opengestelde paden. Op deze manier haal je een beetje de druk eraf bij iedereen, omdat ze deel uit gaan maken van een unieke ervaring. Hopelijk respecteren ze vervolgens dan ook het bordje 'verboden toegang' bij rustgebieden. Wolven zijn ongevaarlijk, zolang je ze niet lastigvalt.

'Wolven zijn ongevaarlijk, zolang je ze niet lastigvalt'

Roedels in Nederland

Naast de Veluwe biedt Nederland veel meer plekken waar de wolf zich zou kunnen vestigen. De Oostvaardersplassen is een zeer geschikt gebied, omdat daar veel prooidieren aanwezig zijn. De aanwezigheid van de wolf zou in dat gebied waarschijnlijk een flinke invloed hebben, doordat ze het terreingebruik van hun plantenetende prooidieren kunnen sturen. Een 'teveel' aan wolven, zoals soms al geopperd wordt, wordt door natuurlijke regulatie voorkomen. In onbejaagde populaties is gebleken dat de helft van de wolven sterft aan de gevolgen van een trap of geweastoot van een prooidier. De andere helft wordt door een soortgenoot gedood. Alleen de sterkste dieren overleven. De wolf past zijn territorium- en roedelgrootte aan op het beschikbare voedsel. De dagelijkse energiebehoefte van wolven is drie tot vier kilo vlees per dag.

'Door natuurlijke regulatie ontstaat nooit een 'teveel' aan wolven'

Wolven en schapen

Volgens Leo moeten we beter zorgen voor onze landbouwhuisdieren. Wolven die zwerven, kunnen tijdens hun tocht een schaap pakken. Een schaap is voor een solitaire wolf namelijk een makkelijke prooi. Als je die schapen niet gaat beschermen, leren wolven dat schapen een makkelijke prooi voor ze zijn en dan zullen ze daar meer op gaan jagen. Vervolgens leren deze wolven dat ook weer aan hun jongen. De eigenaar van kwetsbare dieren moet zorgen voor een veilig onderkomen. Deze bescherming bestaat dus niet uit het met je jachtgeweer voor het kippenhok gaan liggen om elke vos die verschijnt te doden, maar uit het maken van een stevig kippenhok waar vossen niet in kunnen komen. Hetzelfde geldt voor een schapenwei. Iedereen kan een schapenwei maken waar wolven niet zomaar toegang toe hebben.

Wolf als toppredator

Als je een gebied hebt waar de prooidierstand onbejaagd is door een predator, blijkt deze stand hoog te kunnen oplopen en dat heeft effect op het landschap. De komst van de wolf kan er voor zorgen dat de prooidieren het terrein anders gaan gebruiken. Wolven jagen vooral op dieren die makkelijk te vangen zijn, zoals jonge, onervaren dieren of oude en zwakke dieren. De aanwezigheid van wolven houdt hun prooidieren bovendien in beweging. Met de wolf in de buurt zullen de prooidieren bepaalde voor hen risicovolle plaatsen gaan mijden, waardoor daar niet of veel minder zal worden gegraasd. Op die manier ontstaat een gevarieerder landschap. De aanwezigheid van een grote predator maakt het ecosysteem nog meer compleet. Kortom: het is belangrijk dat Nederland weer een toppredator krijgt. We moeten weer gaan leren om samen te leven met de wolf.

Lees het hele interview op onze site:
fauna4life.nl/over-de-wolf-in-nederland/

Interview
Annemarie van Gelder (2021)

Karen Soeters wil mensen wakker schudden

Als Karen Soeters, onder meer directeur van de NGPF (het wetenschappelijk bureau van de Partij voor de Dieren) en House of Animals, het voor het zeggen had, zou ze bij haar medemensen het denkvermogen graag eens voorgoed wakker willen schudden.

‘Gelukkig zijn er heel veel goede en eerlijke mensen die elke dag weer voor het leven van dieren kiezen en zich daar ook naar gedragen’

Ganzen rond Schiphol

‘Domweg een geweer pakken en doodschieten waar je last van denkt te hebben, zit op de een of andere manier ingebakken in veel mensen. Nadenken lijken ze niet te kunnen. Bijna alles wat bedacht en gedaan wordt, is korte termijnwerk. Kijk bijvoorbeeld naar wat er bij Schiphol gedaan wordt tegen overlast

van ganzen: ze worden gevangen en vergast, zodat ze niet met vliegtuigen in botsing kunnen komen. Het jaar erop: zelfde verhaal. Opnieuw komen andere ganzen naar de weelderige graslanden rondom Schiphol om te eten. Een structurele oplossing -zoals het verwijderen van de gras-en akkerlanden- zou van denkwerk getuigen en veel leed voorkomen.’

Oorzaken coronapandemie

‘Wij horen weinig over de oorzaken van deze pandemie en hoe we kunnen voorkomen dat zoiets weer gebeurt. Het is allemaal korte termijn denken. Pandemieën zoals COVID-19 komen vanuit het dierenrijk tot ons. In de vee-industrie gaat het erom zo veel mogelijk, zo snel mogelijk en vooral ook zo goedkoop mogelijk te produceren. Dat het om levende wezens gaat, lijken sommige mensen te vergeten. Het op industriële wijze ‘produceren’ van dieren is niet alleen een ramp voor de dieren, maar zorgt onder andere ook voor ontbossing, klimaatverandering en zoönosen.

We moeten de oorzaak van deze problemen aanpakken en dat is het drastisch terugbrengen van de veestapel.’

Onrecht

Karen Soeters is al zolang ze zich kan heugen een dierenbeschermster. ‘Ik kan gewoon niet tegen onrecht. Dieren wordt onwaarschijnlijk veel onrecht aangedaan en ik zie het als mijn taak, daar waar ik kan, te helpen en vooral om het onrecht onder de aandacht van de mensen te brengen. Het gaat me vaak te langzaam, maar er worden wel degelijk dingen bereikt. Ik merk ook dat het bewustzijn bij mensen groeit. Maar er moet veel meer gebeuren, want de natuur legt intussen ook het loodje. Helaas is er een groep mensen die nog altijd blijft vasthouden aan hun inmiddels prehistorische manier van denken. Een triest voorbeeld hiervan is de jagerslobby. Ze hebben goede communicatiedeskundigen in dienst en ze hebben geld zat. De jacht wordt neergezet als een schilderachtig stukje natuurbeheer. Wat wij niet zien, zijn de beelden van de dieren die gewond raken en meer dood dan levend ergens in de bosjes dagenlang liggen te creperen.

Er zijn ook diverse studies die aantonen dat jagen beslist niet meehelpt aan het in stand houden van populaties. Zolang er voedselaanbod is,

zullen er dieren geboren worden. Schiet een vos dood – een territoriumgebonden dier – en een andere vos komt zijn gebied overnemen.’

Overlast

‘Jagers hanteren graag het argument van ‘overlast’ om aan te geven dat jacht noodzakelijk is. Er wordt niet eens serieus gekeken naar alternatieve oplossingen! Logisch als dieren doodschieten je hobby is. Die alternatieve oplossingen zijn er weldegelijk, zoals snelheidslimieten in bosrijke gebieden. Zouden mensen ook over die wegen racen als er kleine kinderen

zouden kunnen oversteken? Waarom alleen onze eigen soort beschermen?’

Goede mensen

Karen Soeters is blij met haar hulp-troepen bij House of Animals en wat ze weten te bereiken. ‘Maar we zijn nog lang niet klaar. Gelukkig zijn er heel veel goede en eerlijke mensen die elke dag weer voor het leven van dieren kiezen en zich daar ook naar gedragen.’

➔ Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/karen-soeters-wil-mensen-wakker-schudden/

‘Het op industriële wijze ‘produceren’ van dieren is niet alleen een ramp voor de dieren, maar zorgt onder andere ook voor ontbossing, klimaatverandering en zoönosen’

MARTIN DRENTHEN

Hoe willen we ons verhouden tot wilde dieren?

Martin Drenthen is universitair hoofddocent filosofie aan het Institute for Science in Society aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Dat de wolf teruggekeerd is in Nederland, is voor hem de kers op de taart, omdat Martin zich bezighoudt met de (ethische) vraag hoe wij kunnen samenleven met wilde dieren. Hij is ook co-auteur van het boek *De wolf terug. Eng of enerverend?*

Ik vertel dat wij vanuit Fauna4Life streven naar een situatie waarin menselijk ingrijpen in het leven van het wild tot een minimum wordt beperkt. Al snel komt ons gesprek uit bij het onderwerp wolven. Martin: 'Vroeger legitimeerden jagers de jacht met het argument dat er geen roofdieren waren. Nu er wolven zijn, begint iedereen ongemakkelijk te schuiven. Een vooruitgang in deze discussie is het expliciet benoemen van benuttingsjacht – 'wild als het ultieme scharrelvlees'. De vraag is alleen: is dat

een goede manier om met de natuur om te gaan?'

'Wildbeheer is in de praktijk vaak gewoon schietbeheer'

Martin vervolgt met een recent krantenartikel waarin een vrouwelijke jager had gezegd dat de wolf de

natuur niet beheert volgens de juiste beheerprincipes. Volgens Martin is zo'n ondoordachte uitspraak een goed voorbeeld van waarom het zo moeilijk is om hier een gesprek over te voeren: bijna alle partijen gaan uit van hun eigen gelijk, waarbij allerlei vooronderstellingen onbesproken blijven. 'Al de oude ideeën komen nu onder druk te staan, omdat de wolf laat zien dat er betere alternatieven zijn. Er zijn studies die erop wijzen dat wolven ervoor zorgen dat reeën zich dieper in het gebied terugtrekken, waardoor

het aantal wildaanrijdingen afneemt. Die beïnvloeding van het gedrag zou je ook als jager kunnen nadoen. Als je voor zo'n nieuwe vorm van wildbeheer kiest, dan zullen we ons echt moeten verdiepen in de dieren en hun gedrag en in manieren waarop je dat gedrag kunt beïnvloeden.'

Ecologische draagkracht

'Het idee dat beheer ervoor moet zorgen dat het aantal dieren de 'draagkracht' van een gebied niet te boven gaat, stamt uit de bosbouw. De omvang van een populatie wordt door verschillende factoren gereguleerd. Denk aan concurrentie, ziektes en voedselaanbod. Uit biologisch oogpunt zijn er per definitie nooit 'te veel' dieren in een gebied. Toch wordt de term 'ecologische draagkracht' voortdurend aangehaald. Het is echter geen biologisch begrip. In de bosbouw ging het erom dat je niet te veel wild wilde hebben, want dan zouden de reeën aan de bomen knabbelen waardoor deze bomen niet meer voor productie geschikt waren. De term 'ecologische draagkracht' wordt als een soort neutraal, objectief gegeven gepresenteerd, terwijl het in werkelijkheid een eufemisme is om het ethische gesprek te omzeilen over de vraag van wie het bos is, en wie dat bepaalt.

Daar komt bij dat wildbeheer vaak het tegenovergestelde effect heeft van wat ermee wordt beoogd, bijvoorbeeld doordat wilde dieren onder invloed van de jacht meer nakomelingen produceren. Toch kunnen we ook niet zeker weten of natuurlijke processen wel voldoende kunnen werken in ons zwaar versnipperde landschap. Zullen de zelfregulerende effecten hier inderdaad in staat zijn om de populaties te reguleren? En zijn we ook bereid de gevolgen op het landschap voor onze rekening te nemen?'

Wildbeheer is schietbeheer

'De vraag is trouwens ook of jagers altijd daadwerkelijk doen wat ze claimen te doen, zoals zorgen voor verkeersveiligheid. Het eenvoudig

'Wildbeheer zou niet moeten zijn gericht op aantallen wild, maar op het proberen om ongewenst gedrag te beïnvloeden om zo conflicten met de mens te voorkomen'

verminderen van het aantal wilde dieren is niet per se de meest effectieve manier om wildaanrijdingen te voorkomen. Als het je echt om de verkeersveiligheid gaat, dan kun je beter naast de weg gaan jagen. Zodoende blijven de dieren diep in het bos en vermijden ze de wegen, omdat ze zich daar niet langer veilig voelen.

De vraag is eigenlijk wat wildbeheer precies is. In de praktijk is het vaak gewoon schietbeheer. Het lijkt er soms op dat zo'n wildebeheereenheid die andere, effectievere oplossing niet ziet zitten, omdat ze dan niet meer kunnen jagen. Beheerjacht zou door ecologisch geschoolde mensen gedaan moeten worden en alleen als er een heel goede, ecologische reden voor is. Als je jagen ziet als een manier om het gedrag van dieren te beïnvloeden, zou je heel andere keuzes moeten maken.'

Accepteren natuurlijke en ecologische processen

'Wildbeheer zou niet in de eerste plaats gericht moeten zijn op aantallen wild, maar op het proberen om ongewenst gedrag te beïnvloeden om zo conflicten met de mens te voorkomen. Als je daarvoor kiest, neem je wilde dieren serieus als handelende organismen die het landschap met ons delen, daarbinnen keuzes maken en bij die keuzes ook reageren op wat wij doen. Op den duur kan een stabiele verstandhouding ontstaan in hoe dieren en mensen zich ten opzichte van elkaar gaan gedragen. De vraag is of wij in staat zijn om die omslag te maken. Het belang van de mens lijkt nu nog steeds voorop te staan. Veel mensen gaan ervan uit dat het zaakje in de soep loopt, als wij het wild niet zouden beheren. Deze opvatting berust op een gebrek aan kennis over natuurlijke processen. Als wij deze

processen hun gang laten gaan, zou het landschap er wel eens drastisch anders uit kunnen gaan zien.'

Ethisch dilemma

'Hoe verantwoordelijk voor de natuur willen we zijn? Ingrijpen gebeurt vaak vanuit ongeduld en elk middel lijkt dan geoorloofd, waardoor je niet meer ziet dat het middel misschien wel erger is dan de kwaal. In mijn boek *Hek* probeer ik te benadrukken dat er verschillende ethische perspectieven aan de orde zijn in onze relatie tot het landschap en de natuur.

Uiteindelijk blijft het lastig om een gesprek tussen de verschillende partijen op gang te brengen. Je ziet dat in de oude discussie tussen klassieke natuurbeschermers en *rewilders*, die vaak diametraal tegenover elkaar staan. Klassieke natuurbeschermers vinden vaak dat *rewilders* te onverschillig zijn over het onvermijdelijke verlies aan soorten als gevolg van het loslaten van beheer. *Rewilders* daarentegen menen vaak dat natuurbeheer slechts een veredelde vorm van tuinieren is. Beide ethische perspectieven – zorg voor kwetsbare natuur en ontzag voor natuurlijke processen – hebben elkaar nodig. Het is geen compromis tussen twee belangen, maar een manier waarin je de sterke punten van verschillende kanten versterkt.'

Martin vraagt zich af of de jacht in zo'n ethisch gesprek niet ook een rol zou kunnen spelen. 'Het begint met het erkennen dat de jacht als beheersvorm iets heel anders is dan als benutting en over beide moet je een apart gesprek voeren.'

Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/hoe-willen-we-ons-verhouden-tot-wilde-dieren/

RUBEN SMIT

'De Oostvaardersplassen is een park geworden'

'Onderzoeken tonen aan dat het bestrijden van predatoren de weidevogels niet gaat redden'

Ruben Smit is ecooloog, fotograaf en filmmaker. Hij oogstte veel lof met zijn grote filmprojecten *De Nieuwe Wildernis* (2013), *Wad, overleven op de grens van water en land* (2018) en *Grutto! De Reis van onze Nationale Vogel* (2022). Hij maakt zich zorgen over de staat van de Nederlandse natuur.

Van ecooloog naar fotograaf (van het boek 'De Veluwe') naar filmmaker. Hoe is deze ontwikkeling tot stand gekomen?

'Ik ben filmmaker geworden, omdat ik altijd de ambitie had om mensen een verhaal te vertellen. De laatste tijd maak ik me veel zorgen over de biodiversiteit in Nederland.

Het is nodig dat het maatschappelijk debat hierover constructief op gang komt. Met mijn films, maar ook via interviews, wil ik de mensen bewust maken van de desastreuze ontwikkelingen rondom de biodiversiteit.'

Voor de films die je maakt is vaak eindeloos veel geduld nodig. Welke voorbereidingen tref je?

'Door veel onderzoek te doen en dieren te bestuderen kun je goed vaststellen wanneer je wat kunt filmen. Veel mensen denken dat ik gewoon een camera mee naar buiten neem en het allemaal laat gebeuren. Zo is het absoluut niet. Ik heb heel duidelijk voor ogen wat ik wil vertellen. Dat wil niet zeggen dat er geen dingen spontaan ontstaan.'

Oostvaarders Plassen (De nieuwe wildernis)

Wat is volgens jou de rol van de grote grazers in dit gebied?

'De Oostvaardersplassen is een complex ecosysteem. De grazers hadden als functie het gebied open en gevarieerd te houden, maar wel vanuit de filosofie dat het gebied groter zou zijn dan dat het nu is. Het is een hoogdynamisch gebied waar ontzettend veel te eten was. In de nawinters kwam er voedselschaarste, waardoor vrij veel dieren stierven. Ik zag dat de reproductie van de populaties grote grazers inmiddels aan het afvlakken was. Er was een stabiele situatie ontstaan, waardoor de aantallen minder heftig zouden gaan schommelen. Populaties waren zichzelf aan het reguleren. Als je het gebied nu bezoekt, zie je overal hekken en aangeplante bosschages. Het is een park geworden. Dat vind ik jammer.'

Hoe denk je nu over de Oostvaardersplassen?

'Ik snap de emoties van de mensen die het op een andere manier bekijken. Als je zelf paarden hebt en je ziet konikpaarden sterven, dan begrijp ik dat wel. Het gaat echter om een natuurlijk proces. Ik ben ook in gaan zien dat

de verbinding met het Horsterwold belangrijk is. Deze verbinding lag er al, maar door toedoen van Bleker en consorten is deze nooit tot stand gekomen. Wat mij betreft komen de ecologische verbindingzones er alsnog, zodat de grote grazers kunnen trekken en er ook predatoren kunnen komen. Aan de ander kant moeten we ook accepteren dat, als die verbinding er niet komt, de grootte van een populatie zich uiteindelijk aanpast aan de grootte van het gebied.'

Weidevogels (Grutto!)

Gaat de landbouw samen met weidevogels?

'De problemen rond de weidevogels en de landbouw worden door politici vooruitgeschoven om maar iedereen te vriend te houden. Intensivering van de landbouw heeft gezorgd voor

'De grootte van een populatie past zich aan de grootte van het gebied aan'

'Een predator doet aan natuurlijke selectie, een jager niet'

habitatversnippering van de weidevogel. De oplossing is: extensieve landbouw, een lagere veedichtheid, hogere grondwaterstanden en later maaien. En wij moeten vooral minder vlees eten! Gaan we op dezelfde voet verder, dan gaat dat ten koste van de weidevogels.

Denk je dat het bestrijden van predatoren noodzakelijk is om weidevogels te beschermen?

'Op het moment dat je ingrijpt in de populatie vossen, krijg je veel beweging, stress, onrust en andere invloeden die ervoor zorgen dat de vossenpopulatie juist toeneemt. Onderzoeken tonen aan dat het bestrijden van predatoren de weidevogels niet gaat redden. De oorzaak van de achteruitgang van weidevogels is niet predatie, maar het feit dat de leefgebieden niet op orde zijn.'

>

Jacht

De jacht in Nederland verstoort ecologische en natuurlijke processen. Hoe kijk jij hier tegenaan?

'Je kunt je afvragen wat in de huidige maatschappij de rol van populatie-beheer en jacht is. Er werd voorheen aan populatiebeheer gedaan onder het mom van het missen van een toppredator. Dat verhaal gaat niet meer op nu we de wolf en de zeearend terughebben.

Nog nooit is wetenschappelijk aangetoond dat jagers een populatie in balans kunnen brengen. Een populatie is sociaal in balans als de jager niet schiet. Bij ingrijpen verstoort je die balans. Een predator doet aan natuurlijke selectie, een jager niet. De jacht geeft enorm veel onrust in het veld met verkeersslachtoffers tot gevolg. Ik vind dat jagers een heel andere

functie moeten krijgen. Ze moeten een rol krijgen in de monitoring. Ik vind jacht in veel gevallen een achterhaald principe, omdat bewezen is dat populaties zichzelf heel goed kunnen reguleren. Onderzoeken tonen aan dat je in een reeënpopulatie een hogere natuurlijke mortaliteit krijgt, wanneer je niet ingrijpt. Het is gewoon niet waar dat jacht populaties beheert.'

Ex-jager Sjaak Kuijpers vindt dat hobbyjagers te veel invloed hebben op het beheer en hiervoor niet capabel zijn. Het natuurbeheer moet volgens hem geheel beroepsmatig worden. Is het beroepsmatig maken een oplossing?

'Dat is zeker een deel van de oplossing. Wat mij verbaast, is dat het afschotbeleid, bijvoorbeeld op de Veluwe, nog steeds gebaseerd is op

modellen en aannames zonder de wolf. Maar het is ook gebaseerd op tellingen die niet accuraat zijn. Heel vaak zijn dat schattingen en modellen. Dus laat het geweer weg en ga monitoren en echt zo accuraat mogelijk tellen.'

Hoe zouden we de mensen kunnen informeren over de jacht zoals deze werkelijk is?

'Het is belangrijk om mensen te informeren over de wetenschappelijke feiten. Er wordt al jarenlang onderzoek gedaan naar verschillende bejaagbare soorten, waaruit blijkt dat populaties waar niet ingegrepen wordt, constant blijven. Onderlinge concurrentie en ziektes spelen een grote rol in de natuurlijke populatieopbouw. Toppredatoren ook, maar zij zullen slechts een klein deel van de populatie opeten. Het zijn vooral factoren zoals voedselaanbod en weersomstandigheden die bepalen hoeveel dieren ergens aanwezig zijn.'

Toekomst

Als je nu weer aan een filmproject zou gaan beginnen, wat zou dan het onderwerp kunnen zijn?

'Ik neig ernaar om kritischer films te gaan maken die veel meer gaan over de rol van de mens in de natuur. Ik dacht altijd dat het tonen van de schoonheid van de natuur de mensen beweegt de waarde ervan in te zien. Helaas is dat niet voldoende. Het verhaal dat verteld moet worden, is dat het systeem in Nederland, maar ook mondiaal, verrot is. Om de weidevogels te behouden en om de biodiversiteit te vergroten, moet het systeem op de schop. De laatste natuurreservaten worden onder de voet gelopen en in de omliggende graswoestijnen is niks meer te eten voor vogel en predator. De roofdieren zijn niet schuldig, het systeem en het uitgekleden landschap zijn schuldig.'

➤ Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/in-gesprek-met-filmmaker-ruben-smit/

Column
Jan Paul Schutten

Plezierjacht

Er zijn twee soorten mensen. Zo zijn er mensen die genieten bij het zien van een imposant hert, een prachtige vos of een sierlijke troep ganzen in V-formatie. En er zijn mensen die bij het zien van deze dieren denken: 'Daar wil ik zo snel mogelijk een kogel doorheen jagen.' We kunnen natuurlijk alleen maar speculeren over wat er mis is gegaan in het brein van deze laatste groep. Ze weten overigens prima dat dit niet helemaal goed bekt in gezelschap, dus zo gestoord zijn ze nou ook weer niet. Daarom hebben ze het niet over het doden, maar over – hou je vast – het 'oogsten van de natuur'. En een woord als 'plezierjacht' klinkt natuurlijk ook niet goed. Dat woord moet zoveel mogelijk vermeden worden. Daarom doen ze ook hun best om uit te leggen dat ze het helemaal niet leuk vinden om een dier te doden, maar dat ze het doen omdat het nu eenmaal moet. In kranten en tijdschriften kom je dit regelmatig tegen. En meestal wordt dan een vrouw naar voren geschoven om dit uit te leggen. Want zo'n aardige

vrouw zou toch nooit voor haar plezier een dier doden? Alsof de jager met tranen in de ogen op een ree staat te richten en zachtjes prevelt: 'Dit doet meer pijn voor mij dan voor jou, schat', en vervolgens huilend de trekker overhaalt. Je zou het nog bijna geloven. Tenminste, als je ze niet lachend op foto's zou zien staan met hun levenloze trofeeën. Als je zou vergeten dat sommige diersoorten juist worden gevoerd, zodat er later meer afgeknald kunnen worden. Of als je alle misstanden die regelmatig aan de kaak worden gesteld even buiten beschouwing laat.

Op de site van de Jagersvereniging vind je trouwens een andere verklaring voor de wil om te jagen: We jagen omdat we ons sterk verbonden voelen met onze natuurlijke omgeving. En jagen verstevigt die verbondenheid. Kennelijk is het doodschieten van dieren de enige manier voor hen om zich met de natuur te verbinden. Hm, misschien is er toch meer mis in hun hoofd dan ik aanvankelijk dacht.

'Het gaat bij de jacht om het genot van het schot. Plezierjacht onder het mom van 'wildbeheer''

Interview
Jeroen Pouwels (2018)

IN GESPREK MET EX-JAGER SJAAK KUIJPERS

Sjaak Kuijpers is 16 jaar geleden gestopt met jagen. Nu komt hij met hart en ziel op voor de in het wild levende dieren en is sterk anti-jacht. In plaats van het geweer gaat hij nu op jacht met fotocamera en verrekijker. Toentertijd was hij oprecht in de veronderstelling dat jagen noodzakelijk was om de natuur te beheren. Nu weet hij beter. De jacht heeft niets, maar dan ook niets, met faunabeheer te maken. Afschot is praktisch nooit nodig, de natuur reguleert zichzelf.

Voor mij betekende dit een kentering. Ik nam mij voor heel diep in de jachtwereld te duiken en er alles over te weten te komen. Door veel aanwezig te zijn op allerlei jachtpartijen en vergaderingen werd mij duidelijk dat het hier ging om niets meer dan een schietsport op dieren en veelal op massaal uitgezette fazanten.

Het uitgraven van jonge vossen, gepaard gaande met enorm dierenleed, was mij tevens een doorn in het oog. Ook ik werd in mijn jachtcombinatie meegesleurd met deze praktijken. Tot ik er helemaal genoeg van kreeg en dit kenbaar maakte in niet mis te verstane termen. De breuk was geboren en deze was onherstelbaar. Ik schreef kritische stukken over de jacht in het Eindhovens Dagblad en de 'secretaris' van de jachtclub maande mij te stoppen met deze vorm van vrije meningsuiting, omdat dit 'het aanzien van de WBE zou schaden en verpachting van de gemeentelijke gronden in gevaar zou brengen."

Je bent lokaal heel actief op het gebied van natuur. Waar richt je je vooral op en wat is het uiteindelijke doel?

'Ik richt mij momenteel specifiek op de ecologische processen die zich afspelen in onze natuur en die telkens verstoord worden. De zelfregulatie komt nog zelden aan bod. Vooral de jacht op predatoren, waaronder met name de vos, is een ramp voor het ecosysteem, maar wordt door de jachtwereld juist met opzet uitgevoerd. Denk aan de ecologische

'Vooral de jacht op predatoren is een ramp voor het ecosysteem, maar wordt door de jachtwereld juist met opzet uitgevoerd'

relatie vos-konijn: de vos wordt zoveel mogelijk vervolgd, waardoor de konijnen in aantal kunnen toenemen en schade kunnen aanrichten. De jager staat vervolgens klaar om de konijnen af te knallen. Jagers zijn altijd gebaat bij schade, want ze claimen daarbij een belangrijke taak te vervullen. Niets is minder waar, het gaat bij de jacht om het genot van het schot. Plezierjacht onder het mom van 'wildbeheer'.

Een van mijn hoofddoelen is het kenbaar maken aan het grote publiek van de illegale praktijken en de leugens rondom 'jagerstaken'. De sociale media bieden veel mogelijkheden om het publiek te bereiken. Er is nog veel onwetendheid op het gebied van de jacht. Het uiteindelijke doel is om de plezierjacht (wilde eend, fazant, haas, houtduif, konijn) volledig te laten verbieden. En dat kan als alle natuurorganisaties dezelfde kant uitkijken. Hun argumenten zijn immers veel sterker dan de schietargumenten van de jachtwereld. >

'Afschot is praktisch nooit nodig, de natuur reguleert zichzelf'

Wanneer en waardoor kwam voor jou het omslagpunt om te stoppen met jagen?

'In de jaren '80 werd ik benaderd door jagers uit mijn directe omgeving om de jachtcursus te gaan volgen. Men was druk bezig met het realiseren van de oprichting van een WBE (Wild Beheer Eenheid). Omdat ik werkzaam was in het onderwijs kon men wel een goede kracht gebruiken om een 'werkplan' samen te stellen. Ik ging de cursus doen en slaagde met lof. En eerlijk... ik raakte bezeten van jagen, gehersenspoeld door de cursus: de jachtpassie brak in mij

los. Ik liep mee in een jachtcombinatie, werkte mij op tot bestuurslid van het Jachtplatform en de KNJV. Ik werd heel veel uitgenodigd voor jachtpartijen. Na een paar jaar kwam bij mij toch wel de twijfel bovendien. Men sprak alsmoer over wildbeheer, maar het hield niets anders in dan jagen, schieten en daarna veel eten en drinken. Wildbeheer was dus eigenlijk gewoon een ander woord voor plezierjacht. De werkelijkheid werd verdoezeld. Ik stelde hierover diverse malen zeer kritische vragen tijdens vergaderingen. Dat werd mij allerminst in dank afgenomen.

'Nu hebben hobbyisten, de jagers, te veel invloed op het beheer. Het beheer zou bij professionals moeten worden gelegd'

Het beleid met betrekking tot beheer en schadebestrijding zou niet moeten worden bepaald door de provinciale FBE (Faunabeheereenheid). Dit is een door jagers gedomineerde organisatie. Voor de vorm (en wettelijk verplicht) participeren natuurgerichte organisaties, die bij stemming altijd tekort schieten en er eigenlijk voor Jan met de korte achternaam bijzitten. Door de verantwoordelijkheid neer te leggen bij de FBE ontstaat de situatie dat de slager zijn eigen vlees keurt.'

Welk onderwerp met betrekking tot jacht en natuurbeheer speelt er op dit moment het meest in jouw regio?

'Ik woon in de gemeente Deurne. Van oudsher werd hier veel gestroopt, uit traditie en gewoonte, maar ook vaak uit armoede. Toen dit niet meer nodig was, zijn de stropers omgetoverd tot jagers en vervolgens tot wildbeheerders. Illegale praktijken hebben hier jaren de overhand gehad en dat gaat er niet uit in één generatie. Veel jagers hebben dan ook een stropersverleden. Illegaliteit komt hier veel voor. Als voorbeeld noem ik de zwijnenproblematiek. Al jaren wijs ik de provincie en gemeentes erop dat de plotselinge aanwezigheid van zwijnen geen toeval is. Hieraan is veel vooraf gegaan. Jagersverenigingen raakten grote schiettuinen kwijt, waaronder de Grote Peel en Leenderbos.

Het loslaten van zwijnen zou wel eens dé oplossing kunnen zijn om het verlies te compenseren en de gronden terug te krijgen. Het provinciebestuur, met het CDA voorop, wees dit verhaal naar het rijk der fabelen, maar uit recent DNA-onderzoek in het Leenderbos is gebleken dat de oorsprong van de wilde zwijnen ligt bij een fokkerij uit Kortrijk. De zwijnen in de Peel bleken afkomstig te zijn van een fokkerij, net over de Duitse grens.'

Hoe zou natuurbeheer er naar jouw mening moeten uitzien?

Het natuurbeheer moet geheel beroepsmatig worden. Nu hebben hobbyisten, de jagers, te veel invloed op het beheer. Jagers willen schieten, dat is hun hobby. Het beheer is slechts de noemer waaronder de plezierjacht plaatsvindt. De provinciale FBE zou per direct moeten worden ontbonden en het beheer zou bij professionals moeten worden gelegd.

De Provinciale Landschappen, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer moeten hun doelstellingen herzien en geen verbindingen aangaan met jagersclubs. Natuurorganisaties zouden informatie en kennis moeten uitwisselen. Deze kennis kan bijvoorbeeld op een centraal punt worden verzameld en van daaruit kan gerichte actie worden ondernomen. Nu zijn er mijns inziens nog te veel eilandjes, die te weinig samenwerken, waardoor waardevolle informatie verloren gaat en/of niet wordt benut. Als natuurorganisaties meer met elkaar gaan samenwerken, kan een enorm groot blok ontstaan met als doelstelling: de jacht zal en moet verdwijnen. Hiervoor moeten we gezamenlijk gaan tot het doel is bereikt.

➤ Lees het hele interview op onze site:
fauna4life.nl/in-gesprek-met-ex-jager-sjaak-kuijpers/

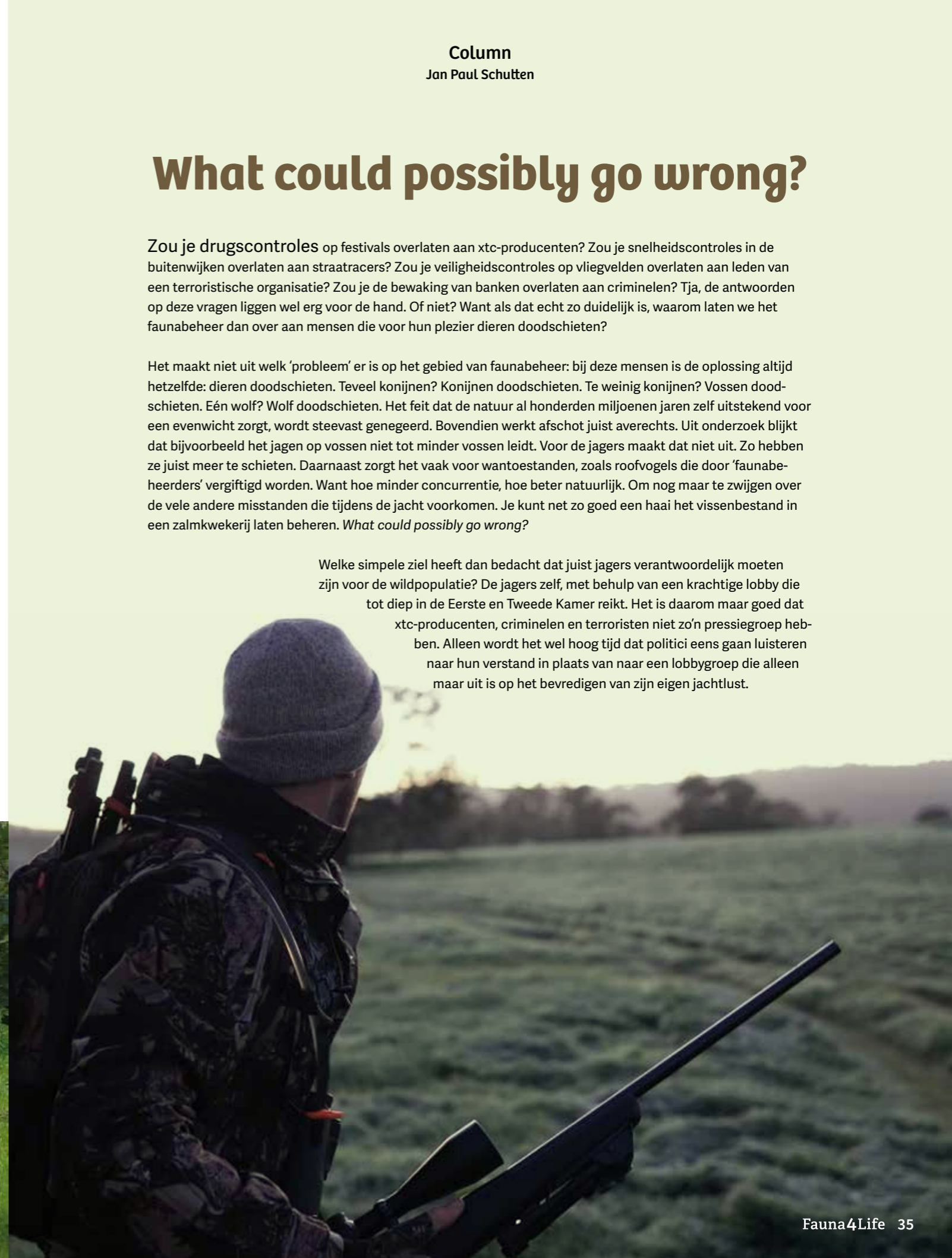
Column
Jan Paul Schutten

What could possibly go wrong?

Zou je drugscontroles op festivals overlaten aan xtc-producenten? Zou je snelheidscontroles in de buitenwijken overlaten aan straatracers? Zou je veiligheidscontroles op vliegvelden overlaten aan leden van een terroristische organisatie? Zou je de bewaking van banken overlaten aan criminelen? Tja, de antwoorden op deze vragen liggen wel erg voor de hand. Of niet? Want als dat echt zo duidelijk is, waarom laten we het faunabeheer dan over aan mensen die voor hun plezier dieren doodschieten?

Het maakt niet uit welk 'probleem' er is op het gebied van faunabeheer: bij deze mensen is de oplossing altijd hetzelfde: dieren doodschieten. Teveel konijnen? Konijnen doodschieten. Te weinig konijnen? Vossen doodschieten. Eén wolf? Wolf doodschieten. Het feit dat de natuur al honderden miljoenen jaren zelf uitstekend voor een evenwicht zorgt, wordt stevast genegeerd. Bovendien werkt afschot juist averechts. Uit onderzoek blijkt dat bijvoorbeeld het jagen op vossen niet tot minder vossen leidt. Voor de jagers maakt dat niet uit. Zo hebben ze juist meer te schieten. Daarnaast zorgt het vaak voor wantoestanden, zoals roofvogels die door 'faunabeheerders' vergiftigd worden. Want hoe minder concurrentie, hoe beter natuurlijk. Om nog maar te zwijgen over de vele andere misstanden die tijdens de jacht voorkomen. Je kunt net zo goed een haai het vissenbestand in een zalmkwekerij laten beheren. *What could possibly go wrong?*

Welke simpele ziel heeft dan bedacht dat juist jagers verantwoordelijk moeten zijn voor de wildpopulatie? De jagers zelf, met behulp van een krachtige lobby die tot diep in de Eerste en Tweede Kamer reikt. Het is daarom maar goed dat xtc-producenten, criminelen en terroristen niet zo'n pressiegroep hebben. Alleen wordt het wel hoog tijd dat politici eens gaan luisteren naar hun verstand in plaats van naar een lobbygroep die alleen maar uit is op het bevredigen van zijn eigen jachtlust.

De vos

Op een mooie ochtend wandel ik met mijn hond langs het kanaal. Dit is een erg lang en stil zandpad, waar ik zelden iemand tegenkom. Je zou het 'saaï' kunnen noemen, maar ik vind het heerlijk. Soms zie ik zelfs reeën in de verte op het veld staan. Als ik bijna bij de volgende brug ben, passeer ik een weilandje waar jarenlang een oude shetlander pony stond. Het arme dier stond er moederziel alleen en knorde vaak als hij mij zag. Ik had tenslotte altijd iets lekkers voor hem bij mij. De shetlander is er helaas niet meer en er rest niets anders dan een verwaarloosd weilandje, bosschages eromheen en een schuilstalletje waar nog een stapel stro ligt die als een warme deken fungeerde bij koud weer.

Ik kijk naar de schuilstal en zie iets vreemds. Het zal wel een oeroud instinct zijn, maar iets wijkt af van het patroon dat in mijn hersenen zit. Er steken namelijk twee zwart omrande driehoekjes omhoog uit het stro en ik sta dan ook stil om het beter te kunnen zien. Mijn hond komt onmiddellijk naar mij toe rennen, want stil staan betekent vaak dat hij moet komen. De twee driehoekjes komen omhoog en tot mijn grote verbazing sta ik ineens oog in oog met een prachtige vos. De vos kijkt mij even verbaasd aan als ik hem aankijk, maar niet voor lang. Hij vindt mij én de hond iets te veel van het goede. Hij springt razendsnel

op, schiet de stal uit, gaat onder de omheining door en verdwijnt in de bosschage. Een paar tellen later ben ik hem kwijt. Ik zie hem nergens meer.

Thuis vertel ik mijn avontuur aan mijn dochter die het vervolgens heeft over een term *The landscape of fear*. De vos is een schichtig dier en supervoorzichtig. Door zijn grote angst voor de mens zie je hem eigenlijk zelden. Ze trekken zich steeds dieper terug in de natuur, waardoor ze meer kans hebben om te overleven. Maar kunnen ze zich nog wel terugtrekken? Zijn er nog genoeg gebieden waar de vos kan leven zonder met de mens in aanraking te komen?

Jagers mogen graag jagen op vossen. Ze waren tenslotte vroeger de schrik voor iedere plattelandsbewoner, doordat zij complete slachtpartijen aanrichtten onder de kippen. De vos had een negatief imago en niets was mooier dan een vossenjacht. Helaas is dit nog steeds zo. Een vos is en blijft een geliefd object om op te jagen ofwel dood te schieten.

Ik ben heel erg verrast dat ik überhaupt een vos heb gezien. Ja, ze bestaan nog! In al die jaren dat ik hier wandel, was dit slechts de derde keer dat ik een vos zag. En dit keer een levende! Ik heb spijt dat ik de vos heb verjaagd door stil te staan en hem aan te kijken. De volgende keer zal ik doorlopen en doen alsof ik hem niet zie. De vos mag van mij lekker slapen in dat vervallen stalletje. Ik vertel het verder aan niemand. En zeker niet aan de jagers.

JAAP MULDER 'Afschot vossen heeft weinig effect'

Interview
Pauline de Jong (2018)

Al vijfendertig jaar doet bioloog Jaap Mulder onderzoek naar roofdieren en geeft hij adviezen over de omgang met deze (voor ons soms lastige) soorten. Eén dier staat in zijn leven centraal en dat is de vos. Een prachtig dier met een negatief imago.

Weidevogels en bestrijding predatoren

Weidevogels zijn in Nederland tot bloei gekomen in een periode dat er in de weidegebieden geen roofdieren waren, doordat de mens die door de eeuwen heen met alle mogelijke middelen heeft bestreden. Hierdoor zijn wij gewend geraakt aan dichtheden van weidevogels die feitelijk 'onnatuurlijk' hoog zijn. Het hoogtepunt van de bloei vond plaats in de jaren vijftig en zestig, toen de bemesting van de graslanden zo sterk was toegenomen dat er voldoende van was om een hoge wormenstand te creëren. Wormen vormen het voedsel voor volwassen weidevogels. Onder andere door een verbod op gif en klemmen zijn roofdieren langzamerhand weer in deze gebieden teruggekomen. In feite de natuurlijke situatie.

Landbouwintensivering

Tegelijkertijd ging de landbouw door met intensiveren, waardoor het voor de weidevogels steeds moeilijker werd om te overleven. Dat kwam onder andere door te lage waterstanden, schaalvergroting, eenvormiger worden van de vegetatie. Dit heeft geleid tot 'akkers' met uitsluitend Engels raaigras, waar geen insecten meer voorkomen. Insecten vormen het voedsel voor jonge weidevogels. Als je weidevogels in Nederland wilt behouden, zal je keuzes moeten maken.

Als de boeren allemaal nog zouden werken zoals in 1960 en de vos kwam terug, dan was dat niet zo'n probleem. Enige predatie kunnen weidevogels prima compenseren. Die situatie is er niet meer. Het gaat nu nog om kleine gebieden

met kleine weidevogelpopulaties, die alleen al door hun omvang kwetsbaar zijn. Als er een omslag zou worden gemaakt naar biologische veeteelt, met een goede prijs voor de boeren, zou het voor weidevogels geschikte areaal zo kunnen worden uitgebreid dat de toegenomen roofdierpopulaties geen probleem vormen.

Op het 'reguliere' boerenland is er geen redding meer aan wat betreft de biodiversiteit. Er is nu ongeveer dertig jaar met allerlei subsidies getracht om de aantallen weidevogels te doen toenemen. Dat heeft helemaal niets opgeleverd.

Vos kan prima zonder weidevogels leven

Vossen eten in het voorjaar graag een weidevogel-eitje, maar ze kunnen in de open gebieden ook prima zonder weidevogels, omdat ze genoeg ander voedsel kunnen vinden. Muizen, bijvoorbeeld, vormen het stapelvoedsel. De meeste weidegebieden zijn sterk ontwaterd en daardoor niet geschikt voor weidevogels, maar wel voor muizen. Dit kan resulteren in een muizenplaag. Jaap geeft aan dat er zoveel verschillende predatoren op deze overvloed aan muizen afkomen, dat het problemen gaat opleveren voor de weidevogels zodra de aantallen muizen teruglopen.

Kansrijke gebieden

Jaap adviseert om voor het behoud van de weidevogels het beleid te richten op enkele grote, kansrijke gebieden. Dat kan in het huidige systeem niet, omdat vossen nu op de landelijke vrijstellingslijst staan en daardoor het hele jaar in het hele land geschoten mogen worden en jagers hun eigen gang gaan. Alleen natuurbeheerders proberen zijn adviezen in de praktijk te brengen, bijvoorbeeld in het geval van korhoenders of hamsters. Er wordt dan vanaf 1 februari gedurende een korte tijd geschoten. Elke vos die je dan schiet, is tien keer zo effectief als een vos die je in november schiet. Bij lezingen probeert Jaap duidelijk te maken dat het schieten van vossen in herfst en winter geen zin heeft. Jagers geloven dat niet. Zij menen dat elke dode vos een vos minder betekent. Dat ze alleen maar bezig zijn de natuurlijke sterfte te vervangen door afschot, wordt niet beseft. Jonge vossen die niet direct een territorium kunnen bezetten, gaan zwerven. Ze proberen dan tussen de territoria te leven, in een gebied zo groot als vijf tot tien territoria. Deze niet gevestigde vossen kunnen de plaats van een dode vos direct overnemen. Bovendien vergroot elke vos die je doodt de overlevingskans van een andere vos, die anders van hongers of ziektes zou zijn omgekomen.

'Als een omslag zou worden gemaakt naar biologische veeteelt, met een goede prijs voor de boeren, zou het voor weidevogels geschikte areaal kunnen worden uitgebreid en vormen roofdieren geen probleem'

Een oplossing voor het weidegebied

De weidegebieden bestaan alleen maar om mensen van voedsel te voorzien. Het is geen natuur. In de laatste zeventig jaar is het beheer van het landschap de verkeerde kant op gegaan. Veel mensen vinden het prachtig, maar realiseren zich niet dat het inmiddels zeer eenvormig is geworden, met heel weinig natuurwaarden. Dat is een prijs die wij als maatschappij betalen voor goedkoop voedsel. Eigenlijk zou het buitengebied in drieën moeten worden gedeeld. Een deel voor natuur waar natuurlijke processen zoveel mogelijk hun gang kunnen gaan. Een deel waar de cultuurlandschappen in stand worden gehouden, zoals bloemrijke weides ten behoeve van insecten en weidevogels. Dat is mogelijk met biologische landbouw. En een deel waar alles op de voedselproductie is gericht en waar allerlei kritische soorten dus geen kans meer krijgen, en dat we niet meer beschouwen als natuur, maar meer als 'industriegebied'.

➤ Lees het hele interview op onze site: fauna4life.nl/jaap-mulder-afschot-vossen-heeft-weinig-effect/

'Voor het behoud van de weidevogels moet het beleid zich richten op enkele grote kansrijke gebieden'

Stellingen van jagers weerlegd

Volgens de wet is er uitsluitend sprake van 'jacht' als dieren worden gedood die behoren tot het zogenaamde jachtwild. Het gaat dan om konijn, haas, fazant, houtduif en wilde eend. Er worden echter veel meer diersoorten geschoten en ook buiten het jachtseizoen. In deze tekst wordt het woord 'jacht' gebruikt voor het doden van dieren met geweer, ongeacht om welke soort het gaat of wanneer het gebeurt.

1

Er is geen natuur in dit land

De natuur omvat alle levende organismen, hun leefomgeving en de daarmee verbonden, uit zichzelf functionerende ecologische, processen. Dit betekent dat natuur overal is waar natuurlijke processen plaatsvinden, ongeacht de omvang van het gebied of de invloed daarop van de mens. De stelling is onjuist. Natuur is overal.

2

Jacht is natuurlijk

Er is niets natuurlijks aan jacht. Jagers selecteren de dieren die ze doden niet, zoals de natuur dat zou doen. Jagers schieten wat er voor hun loop komt of selecteren zelfs bewust bepaalde dieren, bijvoorbeeld herten met een groot gewei. Zij schieten op die manier gezonde, sterke dieren die nog jarenlang aan de voortplanting hadden kunnen bijdragen. De natuur, bijvoorbeeld een predator of voedselgebrek, zorgt ervoor dat zwakke of zieke dieren sterven.

3

Jagers houden populaties wilde dieren gezond

Dit hangt samen met stelling 2. Door natuurlijke selectie sterven de zwakke, zieke en minst aan de omstandigheden aangepaste dieren. Zij doen niet meer aan de voortplanting mee. De sterke, gezonde dieren blijven over en zij zorgen op hun beurt in principe voor sterke, gezonde nakomelingen. Jagers schieten gezonde dieren en ondermijnen op die manier de natuurlijke processen.

4

Jagers voorkomen dat dieren van honger sterven

Dit hangt samen met stelling 2 en 3. Jagers passen geen natuurlijke selectie toe. Zij schieten niet de heel jonge, de zwakke of de zieke dieren. Dat betekent dat deze dieren alsnog zullen sterven zodra het voedselaanbod sterk beperkt is, zoals in de winter.

5

Er moet wel gejaagd worden want er zijn geen grote natuurlijke vijanden meer in Nederland

Allereerst worden de aantallen dieren, of het nu gaat om ganzen, vossen, houtduiven, konijnen, reeën of welke soort dan ook, niet bepaald door de aanwezigheid van roofdieren. Ook bij de afwezigheid van predatoren treedt er natuurlijke selectie op en worden de aantallen gereguleerd. Dat gebeurt met name door zaken als voedselaanbod, onderlinge concurrentie, nestgelegenheid, ziekten en parasieten. Natuurlijke vijanden in de vorm van predatoren kunnen wel invloed hebben op het gedrag van hun prooidieren. De prooidieren zullen bepaalde plaatsen mijden en zullen hun gedrag daar ook op aanpassen. Overigens kan, sinds de komst van de wolf, ook niet meer worden volgehouden dat er geen grote natuurlijke vijanden meer zijn.

6

Jagers voorkomen landbouwschade en het geweer is daarbij het beste middel

Doordat de aantallen dieren met name worden bepaald door voedselaanbod, onderlinge concurrentie en nestgelegenheid, betekent het doden van dieren – door een predator of door een jager – dat de aantallen daardoor niet daadwerkelijk afnemen. Zowel de natuurlijke als de onnatuurlijke sterfte wordt gecompenseerd door de geboorte van extra dieren en/of door migratie vanuit de omgeving. Door afschot van dieren ontstaat alleen ruimte voor nieuwe dieren. Dat betekent ook dat door afschot landbouwschade niet wordt voorkomen. Jagers schieten nooit alle schadeveroorzakende dieren dood (is op grond van de wet ook verboden). De overgebleven dieren keren vervolgens terug op de betreffende percelen.

Om schade daadwerkelijk te voorkomen, zijn maatregelen waarbij de gewassen onbereikbaar of onaantrekkelijk worden gemaakt (rasters, netten, geur- en smaakmiddelen etc.) wel effectief.

7

Jagers voorkomen dat de aantallen dieren uit de hand lopen

Elk dier dat door jagers wordt geschoten, wordt gecompenseerd doordat er een extra dier wordt geboren en vervolgens ook volwassen wordt. Het schieten leidt niet tot minder dieren, maar alleen tot steeds nieuwe dieren. Populaties groeien niet tot in het oneindige door, maar worden begrensd door de draagkracht van hun leefgebied. Bij ganzen bepalen bijvoorbeeld de oppervlakte en de kwaliteit van het opgroei habitat de draagkracht.

8

Jagers beschermen kwetsbare soorten, zoals de weidevogels

Door jacht zal het aantal roofdieren van bijvoorbeeld weidevogels niet worden beperkt. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het aantal vossen niet afneemt door afschot. In populaties waar veel geschoten wordt, zijn de worpen veel groter en zullen ook meer jongen volwassen worden.

Kwetsbare soorten, zoals weidevogels hoeven ook helemaal niet tegen predatoren te worden beschermd. Deze diersoorten zijn prima aangepast aan predatie. Het risico om eieren of jongen kwijt te raken is in het geval van grondbroeders altijd vrij groot. Deze diersoorten leven daarom relatief lang, ze leggen meerdere eieren en meestal ook een vervolglegsel in het geval van verlies. Om hun populatie in stand te houden, hoeft een paartje weidevogels gedurende hun hele leven slechts twee jongen te krijgen die vliegvlug worden en zelf weer aan de voortplanting deelnemen. De oorzaak van de achteruitgang van weidevogels is ook niet predatie, maar de ongunstige omstandigheden in de broedgebieden, als gevolg van ontwatering, kunstmest, vroeg maaien met als gevolg dat er met name voor de kuikens onvoldoende voedsel beschikbaar is.

9

Door de jacht zijn er minder aanrijdingen met wilde dieren

Door de jacht komen er niet minder dieren, maar steeds nieuwe dieren. Dat betekent dat de kans op aanrijdingen door de jacht niet afneemt. Sterker nog, zeker in de buurt van wegen leven de dieren die na enige tijd het gevaar van de weg kennen. Als deze dieren worden doodgeschoten, zal hun plaats worden ingenomen door jonge, onervaren dieren, of dieren van elders, die de gevaren van de weg niet of minder goed kennen. Bovendien veroorzaakt het afschot dat bijvoorbeeld reeën extra schuw worden, waardoor hun gedrag onvoorspelbaarder wordt. In situaties waarin deze dieren niet worden beschoten, steken zij regelmatig wegen over waarbij zij gebruik maken van vaste wissels. Zodra er wordt geschoten, kunnen zij in blinde paniek overal wegen oversteken, waardoor de kans op aanrijdingen toeneemt. Bovendien vluchten zij ook voor wandelaars die een dergelijk gebied bezoeken, aangezien zij geen onderscheid kunnen maken tussen mensen met en mensen zonder geweer.

Om de kans op aanrijdingen te verlagen, bestaan diverse effectieve maatregelen, zoals het verlagen van de verkeerssnelheid en het creëren van brede, overzichtelijke berm.

10

Wild is het ultieme scharrelvlees

Dieren in de vrije natuur zijn geen 'vlees', maar vormen een onderdeel van het ecosysteem. Door deze dieren wel tot vlees te degraderen, wordt hun belangrijke rol in de natuur genegeerd. Bovendien is het immoreel als in het wild levende dieren als voedsel worden gebruikt, terwijl driekwart van Nederland al in gebruik is voor de voedselproductie ten behoeve van de mens.

Bronnen

Predatie bij weidevogels, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Alterra (2005)

Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis, Sovon-rapport 2018/31

Onbejaagde vossen in de duinen en implicaties voor vossenbeheer, De Levende Natuur, juli 2007, blz. 149 – 154

Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?, SOVON-onderzoeksrapport 2006/02

Voorkoming en bestrijding van schade door beschermde inheemse dieren, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek (2007), A&W-rapport 750

Leidraad verminderen aanrijdingen reeën, januari 2017

De effectiviteit van maatregelen voor het reduceren van aanrijdingen met reeën, Wageningen Environmental Research (2019), Rapport 2936

De links naar deze artikelen zijn te vinden op onze website:

fauna4life.nl/jacht-en-wetgeving/stellingen-jagers-weerlegd/

Trofee

Jagers mogen dan wel graag het liefst onzichtbaar door het dagelijkse leven gaan, hun liefde voor trofeeën liegt er niet om. Zoals gezegd zie je ze zelden. Het liefst duiken ze diep de bossen in, waar ze lekker hun gang kunnen gaan en het tegenovergestelde bereiken met waar ze voor staan: de automobilist 'beschermen' tegen aanrijdingen met reeën. Ze drijven de reeën juist naar de wegen toe.

Jagers dragen ook graag kleding met schutkleuren en vooral veel donkergroen. Dan vallen ze minder op voor het wild en voor de buitenwereld. Het jagerswereldje is tenslotte een subcultuur en confrontaties kun je maar beter zo veel mogelijk vermijden.

Maar kom je bij hen thuis, dan verraadt de jager zich al snel en zie je zijn bloederige hobby. Je kijkt je ogen uit: er hangt een reeënkop of zelfs die van een hert of eland. Of er staan vele vogels in de boekenkast en vergeet natuurlijk de vos niet. Daar zijn er in zijn huis vaak nog meer van dan je de afgelopen jaren in de natuur hebt kunnen zien.

Het zal wel iets uit de oertijd zijn en te maken hebben met de instincten van de mens. Iedereen verzamelt graag trofeeën van overwinningen. Van strandvakanties (schelpen en stenen), van verre reizen (culturele objecten), van sportieve overwinningen (bikers en medailles) tot en met de jacht (opgezette dieren).

Opvallend hierbij is dat het ook getuigt van het feit dat jagers geen (emotionele) band met een dier hebben. In dat geval zou het namelijk lastig zijn om het te doden, te laten villen, er piepschuim in te laten stoppen en de ogen te laten vervangen door glas. Opgezette huisdieren zie je tenslotte maar zelden. Sommige mensen hebben het wel eens geprobeerd met een hond of kat, maar het idee ervaren de meeste mensen eerder als walgelijk dan als blijvende herinnering aan mooie jaren met je geliefde dier. Een dier kan je alleen maar (laten) opzetten als je het niet kent en er geen liefde voor hebt gehad.

Onlangs reed een jager ons dorp binnen. Op de motorkap van zijn jeep lag een dode ree. Een groot, prachtig dier dat door hem was geschoten. Waarom deed de jager dat zo opzichtig? De dorpelingen schrokken ervan en ik zag een moeder de ogen van haar kind toedekken, zodat die het niet kon zien. Ik weet het antwoord nog steeds niet. De jager was ongetwijfeld met de ree onderweg naar de slager, om dit prachtige dier vervolgens in bruikbare porties in plastic zakjes in zijn vriezer te laten eindigen. Of op weg naar een preparateur die de kop eraf zou zagen, zodat de jager deze in zijn huis boven de schouw kon hangen. Ik vind het al met al onbegrijpelijk, maar ook verontrustend dat er mensen zijn die zo met het leven van anderen omgaan.

Help de wilde dieren!

Door onze juridische procedures krijgen wilde dieren een kans op een langer leven. Help je mee deze dieren te beschermen?

OKTOBER 25, 2022
Succes: bevers in Zuid-Holland mogen niet meer worden gedood

OKTOBER 20, 2022
Jagersvereniging verliest kort geding – geen jacht op de haas in drie provincies

OKTOBER 07, 2022
Konijnen in Limburg moeten dag en nacht vrezen voor hun leven

AUGUSTUS 16, 2022
Konijn voorlopig op vrijstellingslijst. Fauna4Life start bodemprocedure

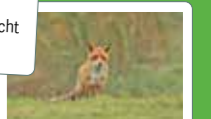
OKTOBER 01, 2022
Jacht in Friesland ligt stil

MAART 01, 2022
Geen vangkooien in Hilversum na felle kritiek

FEBRUARI 25, 2022
Wild zwijn, vos en knobbelzwaan in Utrecht voorlopig veilig

FEBRUARI 19, 2022
Nergens in Utrecht mogen vossen worden gedood

DECEMBER 15, 2021
Toestemming afschot ree Groningen ingetrokken

JULI 27, 2022
Tegenover de Nederlandse staat in kort geding

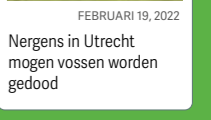
APRIL 01, 2022
Overwinning: nachtelijk afschot van vossen gaat weer niet door

MEI 04, 2022
Utrechtse spreuwen voorlopig veilig

MEI 11, 2021
Rechter zet streep door afschot op Groningen Airport

APRIL 28, 2021
In het geweer voor Utrechtse reeën

JUNI 21, 2021
Ieder zwijn in Utrecht krijgt de kogel

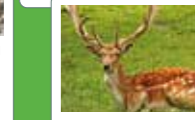
DECEMBER 02, 2021
Afschot damherten Friesland van de baan

MAART 29, 2022
Nachtelijke vossenjacht ligt voor de tweede keer stil

MEI 25, 2021
Bezwaar tegen verstoren, vangen en doden van bevers

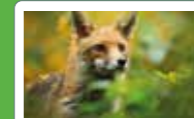
DECEMBER 24, 2021
Overwinning: afschot damherten Hoekse Waard van de baan

APRIL 28, 2021
In het geweer voor Utrechtse reeën

MEI 28, 2021
Overwinning: spreuwen uit nest halen mag niet

OKTOBER, 2020
Nachtelijk afschot vos in Groningen van de baan

SEPTEMBER 22 2020
Hoger beroep inzake vangen kraaien en kauwen in Gelderland

DECEMBER 15, 2020
Utrechtse zwanen voorlopig veilig

Wat kan jij doen?

Word donateur

Stichting Fauna4Life is een vrijwilligersorganisatie die werkt zonder overheids-subsidie. Wij komen op voor de in het wild levende dieren. Onze activiteiten, zoals het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal en het voeren van juridische procedures, kosten geld.

Wil je ook dat de in het wild levende dieren een kans moeten krijgen om in vrijheid te leven en te sterven? Vind je ook dat jagen voor het plezier niet meer van deze tijd is? Word dan donateur. Deze dieren zonder stem hebben onze hulp hard nodig. Met jouw donatie kunnen wij ons belangrijke werk voortzetten en uitbreiden.

Wil je meer weten over de mogelijkheden om te doneren? Neem gerust contact op via: info@Fauna4Life.nl, of bekijk onze website fauna4life.nl/organisatie/donateurs/

Meld je aan als vrijwilliger

Lijkt het je leuk en leerzaam om via onze stichting op te komen voor de in het wild levende dieren? Heb je affiniteit met de strijd tegen de hobbyjacht en voor dierenwelzijn, natuur en milieu? Kijk op onze website aan welke activiteiten je zou kunnen bijdragen.

fauna4life.nl/organisatie/vrijwilligers/

Fauna4Life

Fauna4Life is een stichting die opkomt voor de in het wild levende dieren in Nederland en zo nodig daarbuiten. Momenteel leven wij in Nederland met meer dan 17 miljoen menselijke inwoners. Daarbij is het onvermijdelijk dat de belangen van mensen en dieren soms botsen. Wij vinden dat dieren te vaak aan het kortste eind trekken en hierin willen wij verandering brengen.